

Univerzita Karlova

Fakulta humanitních studií

Studium humanitní vzdělanosti

Bakalářská práce

Zuzana Špoutilová

Hlas a hlasy alternativních společností včera a dnes

Voice and Voices of Alternative Societies Yesterday and Today

2020

PhDr. Václav Hájek, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitým citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Kladně dne 7.8. 2020

.....

Zuzana Špoutilová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala PhDr. Václavu Hájkovi, Ph.D. za jeho čas, velmi vstřícný přístup a cenné rady při psaní této bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Jazyk jako mocenský nástroj.....	9
2.1	Ludwig Wittgenstein - neutrálnost jazyka	9
2.2	Pierre Bourdieu - moc „oficiálního“ jazyka.....	10
2.3	Frantz Fanon – jazyk představující kulturu a dominanci	13
2.4	Harlen Lane – Hluchota jako kultura	14
3	Alternativní společnosti ve dvacátém století.....	17
3.1	Charakteristické rysy doby, ve které alternativní společnosti dvacátého století žily, tvořily a rebelovaly.....	17
3.1.1	Spojené státy americké.....	18
3.1.2	Velká Británie	22
3.1.3	Francie.....	24
3.1.4	Beat generation v Paříži	26
3.2	Odlišnost alternativních společností.....	28
3.2.1	Beat generation.....	30
3.2.2	Hnutí hippies	33
3.2.3	Punkové hnutí.....	35
4	Znovuzrození myšlenek – obrat k „vážnosti“?	38
4.1	Osmdesátá léta - vítězství „minimálního státu“	38
4.2	Postmoderní individualismus	40
4.3	Občanská protestní hnutí	43
5	Závěr.....	47
6	Literatura	49

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na reflexi struktury hlasu alternativních společností ve dvacátém století a na jejich odkaz v dnešní době. Prvním cílem této bakalářské práce je ukázat vývoj struktury hlasu alternativních společností od polyfonní komunitní beatnické generace až k radikálnímu individualismu osmdesátých let. Druhým cílem je reflexe současných protestních občanských hnutí, které se od alternativních společností vesměs liší svou politickou angažovaností. Bakalářská práce je rozdělena do tří větších částí. První část se zabývá jazykem jako mocenským nástrojem z teoretického hlediska. Druhá část práce se zaměřuje na odlišnost alternativních společností ve dvacátém století a v jakém společenském a politickém dění žily a tvořily. Poslední část upíná pozornost na individualistický diskurz a na současná občanská protestní hnutí.

Klíčová slova: alternativní společnosti, občanská protestní hnutí, individualismus

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the reflection of the voice structure of alternative societies in the twentieth century along with their contemporary legacy. The first goal of this thesis is to show the development of the voice structure of alternative societies, which also reflect the development of society from the polyphonic community of the Beat Generation to the radical individualism of the eighties. The second goal is to consider the current civil protest movements, which generally differ from alternative societies in their methods of political involvement. The thesis is divided into three major parts. The first part deals with language as a tool of power from a theoretical point of view. The second part of the work examines the diversity of alternative societies in the twentieth century and in what social and political events they lived and created. The last part draws attention to individualistic discourse and contemporary civic protest movements.

Key words: alternative societies, civil protest movements, individualism

1 Úvod

Volná láska, sex, drogy, alkohol, nespoutanost, svoboda, hudba, knihy, odmítnutí zavedeného pořádku, možnost se rozhodnout pro jinou cestu. Všechna tato slova jsou spojena s beatnickou generací, hnutím hippies a s punkovým hnutím. Jedná se o alternativní společnosti, které postupně působily ve dvacátém století a jejich těžištěm byla především západní Evropa a Spojené státy americké. Hlavním centrem beatnické generace byly Spojené státy americké, zároveň na přelomu padesátých a šedesátých působila také v Evropě, a to ve Francii a v severní Africe. Hnutí hippies je také spojeno se Spojenými státy, zejména se Západním pobřežím. Pro punkové hnutí bylo centrem Spojené království, především hlavní město Londýn, i když punk byl zároveň vlivný i ve Spojených státech.

Všechny tyto alternativní společnosti pojí touha po alternativě a nových uměleckých formách, kritika dosavadních společenských pravidel, vztahů a poměrů. Existence těchto hnutí se odehrává v zásadních etapách dvacátého století. Beatnická generace působila zejména v padesátých letech, což představuje velmi intenzivní období po druhé světové válce, jedná se například o období začínající studené války, období McCarthyismu apod. A zároveň ve Spojených státech a ve Velké Británii stále fungovala cenzura pro knižní a filmovou tvorbu. V šedesátých letech, kdy hnutí hippies bylo aktivní, západní svět zažil vlnu kulturních revolucí, probíhala válka ve Vietnamu a proces dekolonizace byl v plném proudu. V sedmdesátých letech, která ve Velké Británii patřila punku, byly stále ve společnosti přítomny odkazy kulturních revolucí ze šedesátých let. Zároveň se postupně na konci sedmdesátých let začínají dostávat ke slovu ekonomicky velmi liberální politici jako byla Margaret Thatcherová či Ronald Reagan a postupně začíná sílit individualistický a neoliberalní diskurz napříč společnostmi. V západním světě dochází k odklonu od tvoření a udržování sociálního státu, tento proces ve Spojených státech a ve Velké Británii probíhá do jisté míry podobně.

Beatnická generace, hnutí hippies a punk na sebe částečně navazovaly a mnohé toho měly společného, a to především pochybnosti o společnosti, ve které žily. Zároveň se ale lišily svou strukturou a strukturou hlasu, která souvisela se společenským vývojem. Právě tato proměna struktury vyjadřování je jádrem této bakalářské práce s názvem *Hlas a hlasy alternativních společností včera a dnes*. Samotný název představuje vývoj struktury hlasu v jednotlivých alternativních společnostech ve dvacátém století. Beatnická generace představuje jakousi

polyfonní komunitu, ve které existuje několik samostatných hlasů, ale přitom žádný z nich není zcela vedoucí a zároveň tyto hlasy dohromady utvářejí komunitu. Dochází zde i ke spojení hlasů z odlišných sociálních tříd a s odlišným kulturním kapitálem. Postupně následujícími alternativními společnostmi dochází ke změně struktury jejich hlasu, již v nich neexistují samostatné hlasy, který by zároveň utvářely celek. Alternativní společnosti šedesátých a sedmdesátých let mají monofonní strukturu hlasu, jedná se o samostatné individualizované hlasy, které již nedokážou vytvořit jednotu, ani jednotu v mnohosti.. Ale zároveň neoliberalní a individualistický diskurz začíná získávat velmi silný hlas od osmdesátých let, kdy alternativní společnosti pomalu začínají ztrácet hlas a postupně mizet.

Výzkumná otázka této bakalářské práce souvisí s vývojem struktury hlasu alternativních společností, ale především se ptá, zda dochází k renesanci alternativních společností a v jaké struktuře hlasu. S tím souvisí i otázka, zda dochází k renesanci témat, kterými se zabývaly alternativní společnosti ve dvacátém století.

Tato bakalářská práce je rozdělena do čtyř celků. První část se zabývá jazykem jako mocenským nástrojem z teoretického hlediska, kde bakalářská práce využívá teoretického bádání Ludwiga Wittgensteina, Pierra Bourdieuho, Frantze Fanona a Harlena Lana. Druhá část práce se zaměřuje na odlišnost alternativních společností ve dvacátém století a v jakém společenském a politickém děním žily a tvořily. Poslední část bakalářské práce upíná pozornost na odstoupení od sociálního státu v osmdesátých letech a nástup individualistického a neoliberalního diskurzu v osmdesátých letech v západním světě. V neposlední řadě se zaměřuje na občanské protestní hnutí, která jsou aktivní v dnešní době, na jejich strukturu hlasu.

2 Jazyk jako mocenský nástroj

Existuje mnoho teoretických pohledů na jazyk a mnoho jazykovědných škol. Bakalářská práce chce poukázat na paradox jazyka, který je všeobecně pokládán pouze za neutrální nástroj, který nám umožňuje vyjadřovat myšlenky, formulovat žádosti apod., ale ve skutečnosti představuje nesmírně důležitý mocenský nástroj. Jako mocenský nástroj může být využit k diskreditaci některých skupin ve společnosti, ať se jedná o sociální třídu, etnickou skupinu i například o neslyšící lidi. Jazyk tedy může zajistit udržení moci určité skupiny, pevné místo určitým idejím, tj. jazyk udržuje status quo. O právě o narušení statu quo se pokoušely alternativní společnosti, samozřejmě nejen ty.

Pro účel stručného ukázání jazyka jako mocenského nástroje byli vybráni tito filosofové – Ludwig Wittgenstein, Pierre Bourdieu, Frantz Fanon a Harlan Lane.

2.1 Ludwig Wittgenstein - neutrálnost jazyka

Ludwig Wittgenstein (1889-1951), rakousko-anglický filozof a člověk několika profesí, se narodil roku 1889 ve Vídni. Wittgenstein žil v první polovině dvacátého století v Evropě, žil a pracoval především v Cambridge a v Oxfordu ve Velké Británii, kde se seznámil s Bertrendem Russellem, u kterého také studoval. Wittgenstein působil také ve Vídni a pracoval o samotě v Norsku. Zabýval se vztahem mezi jazykem, světem a myšlením, kde svou pozornost upřel na znakové zobrazení světa skrze jazyk. Pravděpodobně jeho nejznámější dílo je *Tractatus logico-philosophicus* z roku 1921, které Wittgenstein psal v průběhu první světové války.

Ludwig Wittgenstein se v tomto textu zabývá tím, že než přistoupíme k řešení filosofických problémů, musíme nejdříve určit, co je jazyk, bez toho nemůžeme pokračovat či se vůbec začít seriózně zabývat filozofickými otázkami. „Nevíme-li, co je jazyk, neboť nereflektujeme-li jazyk, tj. používáme-li jazyka, aniž bychom o tomto používání jazyka jakkoli uvažovali (a právě naše pojetí jazyka jako pouhého nástroje vyjadřování, tj. jako toho, co pouze slouží zaznamenávání a sdělování našeho myšlení, je případ toho, že jazyk nereflektujeme, že o něm neuvažujeme, neboť s tímto předpokladem neutrálního jazyka pracujeme, aniž jsme se kdy snažili přesvědčit o jeho oprávněnosti), pak nemůžeme vědět, zda filosofické otázky vůbec klást a zodpovídat, tj. nemůžeme vědět, mají-li filosofické otázky vůbec nějaký *smysl*.“

(Petříček, 1997, s. 132-133) Velmi zjednodušeně musíme pochopit, jak je jazyk strukturován a na základě tohoto pochopení, se nám ukáže hranice, co lze smysluplně říci a co již nelze.

U Ludwiga Wittgensteina existuje důležitý rozdíl mezi větou a výrokem. Výrok je to „*co se tvrdí* nebo předkládá k přijetí jakožto pravdivé, například tento stůl je hnědý.“ (Grayling, 2007, s. 27) Věty na rozdíl od výroků nemají smysl, věta má správný syntax a je napsána podle gramatických pravidel, ale chybí jí smysl. „Výroky bychom si však neměli plést s *větami*, které používáme k jejich vyjádření. Věta je gramaticky dobře utvořený řetězec znaků v nějakém jazyce, a to řetězec, který někdy někde někdo napsal nebo vyslovil. Aby věta byla větou, musí jen dodržovat gramatická pravidla jazyka, do něhož náleží. Nemusí být k tomu ještě „smysluplná“ – řetězce slov jako „zelené myšlenky divoce spí“ se počítají jako věty, i když jsou nesmyslné.“ (Grayling, 2007, s. 27-28)

Zároveň musíme porozumět tomu, jak fungují slova. „Wittgenstein zde nabízí svou teorii významu, v souladu s níž je význam výrazu dán pravidly jeho užití. Jinak řečeno, chceme-li porozumět určitému slovu, musíme sledovat, v jakých situacích je druzí užívají. Není pravda, že by nám jazyk reprezentoval skutečnost, zastupoval věci, nýbrž jazyk je součástí určitých činností, které mají svá pravidla. Významu slova rozumím tehdy, když je umím použít, nikoli tehdy, když si pod ním představuji věc, již má zastupovat. Je pak zřejmé, že význam slova je definován společenským kontextem.“ (Čapek, 2006) K pochopení jazyka bychom zároveň měli studovat i sociální kontext – kde, kdo, kdy a jak jazyk používá a za jakým účelem.

Je důležité a zajímavé sledovat, že o určitých věcech můžeme hovořit pouze s užitím specifického jazyka, který se lidé musí naučit, ale ne všichni k jeho naučení mají přístup. Z toho vyplývá, že specifický jazyk a slova mají moc, kterou ne všichni lidé mohou disponovat. Právě otázkami „Kdo mluví? Kdo může mluvit? A kdo nemluví, když ostatní mluví?“ (Eribon, 2016, s. 114), se zabýval francouzský filozof Pierre Bourdieu.

2.2 Pierre Bourdieu - moc „oficiálního“ jazyka

Pierre Bourdieu (1930-2002) byl francouzský antropolog, politický filosof a sociolog. Jeho výzkum měl široký záběr – zabýval se postavením žen (Nadvláda mužů), sociální reprodukci (*La reproduction : Éléments d'une théorie du système d'enseignement*), uměním (*Les règles de l'art : genèse et structure du champ littéraire*), také studoval vzdělávací systém ve Francii,

hlavně s důrazem na tzv. *grandes écoles* a jejich roli v utváření francouzské administrativní elity (*La noblesse d'État : grandes écoles et esprit de corps*) a zároveň studoval i jazyk, nářečí, postavení jednotlivých druhů jazyka ve francouzské společnosti (*Co se chce říct mluvením – Économie jazykové směny*).

Jádrum teorie Pierra Bourdieua je kulturní kapitál. „Bourdieu tímto konceptem označuje dovednosti, které dítě získává na základě kulturní kvality rodinného života.“ (Katrňák, 2005, s. 178) Mezi kulturní kapitál patří to, s jakými knihami se člověk v dětství setká, ale patří sem i například vzdělání, vlastnictví uměleckých artefaktů. Důležitým aspektem kulturního kapitálu je to, že musí být uznán ve společnosti, nikoliv všechny znalosti a dovednosti jsou společensky uznány, nejsou si tedy ani rovny. S kulturním kapitálem také souvisí koncept tzv. habitus. Habitus je vtělený do člověka, je to jeho stálá složka, ale zároveň složka, která se neustále proměňuje. „Habitus je tedy systém dispozic k určitému jednání. Obsahuje v sobě všechny prožité zkušenosti, které se projevuje ve vnímání, myšlení, reflexi a jednání člověka. Habitus je internalizovaná třídní pozice, je rozpoznatelná ve vnějších projevech člověka, v jeho názorech a postojích, které k této pozici odkazují, čímž je zpětně stvrzována.“ (Katrňák, 2005, s. 181)

Jazyku se Pierre Bourdieu zejména věnoval v knize *Co se chce říct mluvením – Économie jazykové směny*, kde jazyk vystupuje jako mocenský nástroj, který ve skutečnosti náleží pouze elitám, ale který na druhou stranu slouží jako měřítko uvažování a vyjadřování všech občanů. I těch, kteří jsou daným uspořádáním marginalizováni. „V tomto rámci vystupuje i slovní zásoba, syntax, styl apod. jen jako aspekty distribuce kulturní moci a vyjadřovacích výsad.“ (Bourdieu, 2014, zadní strana knihy) Tedy ne všechny jazyky disponují stejným postavením a mocí. Toto později uvidíme i u Frantze Fanona.

Před Pierrem Bourdieuem se jazykem a jeho spojením s mocí ve společnosti zabýval například Henri Lefebvre (1901-1991), francouzský filozof, sociolog a geograf. „V kontextu 60. a 70. let, kdy probíhal obrat k jazyku, řeči a diskurzu ve svérázně francouzské (či snad spíše pařížské) podobě, se o marxistický pohled na jazyk – tedy o pohled prizmatem *společnosti, ideologie a moci* – pokusil především Henri Lefebvre v knize *Jazyk a společnost (Le langage et la société)* z roku 1966.“ (Pokorný, 2014, s. 153)

Pro Bourdieuho je klíčové spojení těla a jazyka. „Těsná souvislost mezi užíváním těla, jazyka a nepochybně i času souvisí s faktem, že vštěpování ctností – této proměněné formy skupinové nutnosti – obvykle u skupin probíhá především pomocí tělesných a jazykových disciplín a cenzur, jež v sobě často obnášejí jistou časnou vládu, a rozhodující „volby“ vztahu k ekonomickému a společenskému světu se vtělují ve formě trvalých montáží, zčásti vyčleněných zpod kontroly vědomí a vůle.“ (Bourdieu, 2014, s. 61)

Velkou roli zde hraje vzdělávací systém, ve kterém podle Pierra Bourdieuho dochází k vštěpování vztahu lidí k jazyku, ale zároveň také dochází k vštěpování našeho vztahu k našemu tělu samotnému. „Není tedy náhodou, že vzdělávací soustava zkoncipovaná za Francouzské revoluce a vybudovaná za Třetí republiky (jak to platí o francouzském republikánském školství) chce habitus lidových vrstev formovat celostně a svou organizaci opírá o vštěpování určitého vztahu k jazyku (současně s potlačením regionálních jazyků atd.), určitého vztahu k jazyku (současně s potlačením regionálních jazyků atd.), určitého vztahu k tělu (hygienické návyky, kázeň v jídle, střízlivost atd.) a určitého vztahu k času (kalkulace, hospodárnost, šetření atd.).“ (Bourdieu, 2014, s. 61) Ti, kdo ovládají vzdělávací systém, zároveň mají moc nad těly lidí a jejich vztahu k sobě samotným. Odehrává se jakýsi „boj“ na tělech a neexistuje nic, co by bylo přirozené. „Realita“ je v daném případě skrz naskrz sociální a i ty „nejpřirozenější“ klasifikace se tu opírají o rysy, jež v sobě nemají nic přirozeného a z valné části jsou produktem arbitrárního nastolení, tedy jistého předchůdného stavu silových vztahů na poli bojů o legitimní vymezení. (Bourdieu, 2014, s. 85)

Žádný jazyk neexistuje pouze v jediné formě, kterou by používali všichni občané dané země. Existuje mnoho forem jazyka a dokonce se může jednat o celkem „samostatný“ jazyk jako například je ve Španělsku katalánština či ve francouzských zámořských území kreolština. Avšak v každé zemi existuje oficiální forma jazyka, která má dominantní postavení a disponuje větší legitimitou. „Diskurz regionalismu je *performativní řeč*, jež chce nastolit jisté nové vymezení hranic jakožto legitimní a nechat takto nadefinovaný *region* poznat a uznat ve střetu s panující definicí, u níž se přehlíží, že je definicí, takže je uznávána, je legitimní a o sporném regionu neví.“ (Bourdieu, 2014, s. 85) S touto legitimitou jazyka je spojena legitimita hlasu určité sociální či etnické skupiny, které tímto jazykem mluví. Jejich hlasy mohou ztrácet na vážnosti a mohou být marginalizovány. Právě o této marginalizaci mluví Frantz Fanon, když se zabývá ztrátou hlasu v jeho rodné kreolštině.

2.3 Frantz Fanon – jazyk představující kulturu a dominanci

Frantz Fanon (1925-1961) pocházel z Martiniku, který byl před druhou světovou válkou francouzskou kolonií. Po válce se Martinik, podobně jako jiné francouzské kolonie v oblasti Karibiku se stal francouzským zámořským departementem (*Les départements d'outre-mer*). Tyto departementy patří pod správu pevninské Francie a jsou součástí Evropské unie se statutem speciálního území, kde se platí eurem.

Frantz Fanon byl psychiatr a politický filosof. Byl přímým účastníkem druhé světové války i alžírské války (1954-1962), ve které podporoval nezávislost Alžírsko. Znal se osobně s Jeanem-Paulem Sartrem, který se i zasloužil o vydání knihy Frantze Fanona ve Francii.

Ve svém díle upozorňuje na dominantní postavením francouzštiny ve francouzských koloniích (později ve francouzských zámořských departementech) na úkor místních jazyků. Jazyk pro Frantze Fanon představoval spojení s kulturou daného společenství a historií, tedy prosazování dominantního postavení francouzštiny, znamená i prosazování francouzské kultury a získání legitimnějšího hlasu. „Hmotné praktiky kolonialismu přeměňují popření historie ve vytlačení kultury a jazyka, což produkuje to, co Fanon nazývá existenciální odchylkou. Protože „mluvit znamená převzít kulturu“, černoši zbavení jazyků svých předků čelí existenčnímu dilematu, protože pocity rasové inferiority jsou posíleny jazykem. [...] Černý muž bude úměrně bělejší v přímém poměru ke svému zvládnutí francouzského jazyka [...].“ (Wyrick, 1998, s. 31)

Frantz Fanon ve své politické filosofii identity vycházel ze svých vlastních zkušeností. Vyrůstal na Martiniku a věděl, jakým překážkám místní obyvatelé museli čelit na základě barvy pleti. V rámci filosofické tradice patří ke konstruktivismu, kde se konkrétně zabývá rasovou konstrukcí. „Rasové konstrukce jsou pijavice na všech projevech lidských cest života: jazyk, sex, práce (materiální a estetické), socializace (reciproční uznání), vědomí a „duše“. Černá kůže, bílé masky popisuje kvazi anonymní snahu černého hrdiny pijavice setrást a žít dospělou lidskou existencí. [...] V dobré víře se tedy černý hrdina pokouší žít každou z těchto možností jednoduše jako lidská bytost. Ale černá brzy zjistí, že to vyžaduje život prostě jako bílou. Proti-černý rasismus představuje bělost jako „normální“ způsob „lidskosti“.“ (Gordon, 2015, s. 24)

Bělost je tedy měřítkem normy, a tím pádem i jazyk bílých je normou. Jazyk se přímo dotýká našich těl a naší identity, jakým jazykem mluvíme, od toho se odvíjí, jak silný hlas budeme mít, ale také záleží na barvě pleti. „Živý jazyk je však ztělesněn. Tělo a jazyk jsou, jinými slovy, symbiotické. Fanon zde odkazuje na fenomenologický pohled na tělo a maso; vztahují se také na vědomí, které je z existenciálního fenomenologického hlediska vždy ztělesněním vědomí věcí, včetně inter-subjektivního vědomí nebo sociálního světa. Je to proto, že vědomí vyžaduje úhel pohledu, perspektivu, kterou nelze dosáhnout, jak ukázali Sartre a Merleau-Ponty, bez těla. Tento jazyk v těch, kdo ho ztělesňují, tedy znamená, že transformace jazyka zahrnuje transformaci uživatelů jazyka. Černá tedy přebírá na sebe, aby změnila svět prostřednictvím jiného jazyka sebe prezentace. Pokouší se žít slova, která překonají, ne-li odstraní temnotu. Úsilí je známé: „Nejsem černý, jsem hnědý.“ "Nejsem černý, jsem mulat." "Nejsem černý, jsem skládající se ze dvou ras (*biracial*)." Nebo: „Nejsem černý, jsem sám.“ "Nejsem černý, jsem Martiničan." "Nejsem černý, jsem Francouz." "Nejsem černý, jsem prostě člověk."“ (Gordon, 2015, s. 26) Jazyk je pevně spojen, vtělen, do našich těl a je jeden z činitelů, kdo určuje naši pozici ve světě.

2.4 Harlen Lane – Hluchota jako kultura

Harlen Lane (1936-2019) byl americký psycholog a lingvista. Harlen Lane se ve svém výzkumu zabýval postavením neslyšících ve společnosti. Byl velkým kritikem toho, že na neslyšící lidi, je pohlíženo spíše jako na postižené a jsou jim přisuzovány různé charakteristiky, „členové americké neslyšící komunity zpravidla nemají samotářskou povahu ani nejsou nekomunikativní, neinteligentní, infantilní, závislí na naší pomoci, zkrátka nic z toho, co si o nich představujeme. [...] Když si chci představit, jak vypadá hluchota, představím si svůj svět bez zvuku – strašlivé pomyšlení, které jde navíc docela dobře dohromady se stereotypem, jež si do příslušníků neslyšící komunity promítáme. Já jsem bych byl osamělý, dezorientovaný, nekomunikativní a nepřístupný komunikaci.“ (Lane, 2013, s. 30)

Harlen Lane se dívá na neslyšící jako na kulturu, která má stejnou dynamiku jako ostatní kultury, ať národnostní nebo etnické, a je jazykovou menšinou v daném národním státě, disponuje vlastními dějinami, uměleckým vyjádřením. Harlen říká, že „existuje neslyšící komunita se svým vlastním jazykem a kulturou, existuje také kulturní rámec, ve kterém být neslyšící neznamená být postižený, ba právě naopak – jak jsme viděli, být neslyšící co do chování, hodnot, znalostí a ovládnutí ASL představuje v neslyšící kultuře klad. Pokud

respektujeme právo lidí patřících k jiným kulturám, včetně kultur uvnitř našich vlastních hranic, právo mít svá vlastní konstitutivní pravidla, která se mohou lišit od našich (a odmítat něco takového znamená vystavovat se riziku naivity), pak musíme uznat, že hluchota, o které zde mluvím, není postižení, ale spíš odlišný způsob existence.“ (Lane, 2013, s. 41)

Stejně tak jako Pierre Bourdieu a Frantz Fanon, se Harlen Lane zabývá ztrátou hlasu určité skupiny lidí, protože se odlišují od dominantního diskurzu. Odlišný jazyk neslyšících je delegitimizován, protože je na něj pohlíženo jako na jazyk nemocných a ne zdravých lidí. „Začali jsme na neslyšící hledět z jisté perspektivy a používat jistou slovní zásobu související s onemocněním – tato zvyklost je mezi slyšícími natolik rozšířená, trvá již dlouhou dobu a je ze strany lékařských a zdravotnických profesí legitimizována do té míry, že místo abychom si uvědomili, že se tím o neslyšících rozhodujeme mluvit jistým způsobem, máme dojem, že adekvátně popisujeme jejich vlastnosti.“ (Lane, 2013, s. 42)

A právě z důvodu, že neuznáváme jazyk neslyšících jako legitimní jazyk, jsou neslyšící také vyloučeni z debaty o nich samotných. Jejich osud a podoba života je plně přenechána lékařským kapacitám a dalším odborníkům, kteří jsou ale plně slyšící a nejsou vůbec součástí neslyšící komunity. „Právě neslyšící sami by proto měli být klíčovými účastníky diskuze a jednání souvisejících s životy neslyšících děti i dospělých, stejně jako s úlohami profesí, které jim mají napomáhat; z této diskuze však byli vyloučeni - vyloučeni sociálně, zákonem i opresivním vzdělávacím systémem.“ (Lane, 2013, s. 43) Právě zde můžeme najít podobnosti s prací Pierra Bourdieuho, který se zabýval sociální reprodukcí a vzdělávacím systémem ve Francii, který upřednostňuje žáky s vysokým kulturním kapitál, ale je velmi opresivní k těm žákům, kteří kulturní kapitál mají menší. To jsou většinou ti žáci, kteří pocházejí z nižších sociálních vrstev, zároveň vzdělávací systém naprosto anonymizuje žáky. „Školní úspěch nebo neúspěch je zpravidla vysvětlován v závislosti na míře talentu nebo IQ jedince, tedy jako přirozená nerovnost, ačkoli důvodem úspěchu nebo neúspěchu může být v demokratickém vzdělávacím systému opomíjený a „menší“ roli hrající sociální původ rodiny.“ (Dopita, 2007, s. 53) Právě regionální jazyk a jazyk neslyšících nepatří ke kulturnímu kapitálu, který by se dal využít k prospěchu v rámci vzdělávacího systému.

Opresivní vzdělávací systém vůči neslyšícím dětem má podle Harlana Lana původ v devatenáctém století. „Ke konci devatenáctého století získali slyšící učitelé vládu nad školami pro neslyšící děti a vymýtili ASL i neslyšící učitele. S touto změnou kulturního

rámce se nyní z neslyšícího žáka stal outsider. [...] Neúspěšná výchova neslyšících dětí posílila potřebu speciální pedagogiky, odborníků na poradenství pro neslyšící a na jejich rehabilitaci. A konečně – což mělo nejničivější účinek – začaly být neslyšící děti od pozdních sedmdesátých let stále častěji posílány do místních škol pro slyšící. Tím, že odborníci zamezili neslyšícímu dítěti v přístupu k jeho neslyšícímu světu, tím, že znemožnili jeho komunikaci s rodiči, vrstevníky a učiteli, je zneschopnili více než kdy předtím v amerických dějinách. Typické neslyšící dítě, které se jako neslyšící narodilo nebo ohluchlo předtím, než se naučilo anglicky, sedí ve zvláštní lavici pro neslyšící uprostřed třídy tvořené slyšícími dětmi – a je zcela ztraceno? Co učitelka říká? Jak jí mám jasně sdělit vlastní myšlenky? Co mám dělat, aby mě ostatní děti vzaly mezi sebe? Je tady někdo, kdo by mi mohl po škole všechno vysvětlit? [...] Moderní doba, jak se zdá, se k neslyšícím a jejich komunitě často chovala nepřátelsky. Hnutí, které vzniklo v pozdním devatenáctém století si kladlo za cíl vymýtit tradiční znakové jazyky neslyšících komunit ve prospěch národních mluvených jazyků, bylo vytvořeno slyšícími učiteli (kteří obvykle žádný znakový jazyk ovládali) jakožto moderní iniciativa. Bylo rovněž v souladu se snahami o nastolení jazykové a kulturní jednoty zvláště v nových národnostních státech.“ (Lane, 2013, s. 45-46)

Jazyk tedy není pouze nástroj, kterým můžeme vyjadřovat naše myšlenky a formulovat žádosti apod. Jedná se o silný mocenský nástroj, který slouží jedné skupině na úkor druhé. Vždy je důležité společně s jazykem zkoumat i politický a společenský kontext, protože jazyk je zároveň spjat s kulturou a historií. A právě z tohoto důvodu je ideálním nástrojem pro udržení *statutu quo*, ze kterého má prospěch určitá část společnosti nebo určitý národ, kteří s pomocí jazyka i nastolují témata, o kterých se má či nemá mluvit. O prolomení *statutu quo* se snažily alternativní společnosti, které experimentovaly s jazykem a zároveň přicházely s tématy, která nebyly populární a rozšířená.

3 Alternativní společnosti ve dvacátém století

„Nespokojenost je trvalý stav lidského ducha a napětí mezi reálným a ideálním, mezi skutečným a možným, mezi žitým a vytouženým je asi nejen znamením každé doby, ale i významným znakem lidského rodu, skutečnou hnací silou historického pohybu.“ (Petrušek, 2009, s. 16) Svou nespokojenost s tehdejšími poměry dávaly najevo velice hlasitě alternativní společnosti v Západní Evropě a ve Spojených státech od padesátých let dvacátého století. Chtěly prolomit statut-quo ve společnosti, způsobu života, jazyce, umění, literatuře, hudbě atd. Zároveň byly zainteresovány v přinášení nových témat do literatury a společnosti. Alternativní společnosti ve dvacátém století disponovaly několika „orientačními znaky: nová, alternativní společnost by měla být svobodná nikoliv proklamativně, ale fakticky, třeba tím, že připustí legalizaci drog (LSD v té době, později extázi), že nebude bránit provokacím vůči statutu quo; sami stoupenci „alternativní společnosti“ se definují osobitým životním stylem (včetně společného života v komunách), zejména orientací na novou hudbu, sklonem k přijetí filozofie *new age*, respektem ke *graffiti* jako svobodné výtvarné výrazové formě atd.“ (Petrušek, 2009, s. 16)

Tato kapitola nejdříve přiblíží politický a společenský kontext, ve kterém alternativní společnosti ve dvacátém století v západní Evropě působily, jaké cenzuře musely čelit a z jakých důvodů beat generation na nějaký čas preferovala působit a tvořit ve Francii než ve Spojených státech. Později se tato kapitola bakalářské práce zaměří na odlišnost alternativních společností od zbytku společnosti v několika rovinách, tj. ve vizuální, projevové a tématické rovině.

3.1 Charakteristické rysy doby, ve které alternativní společnosti dvacátého století žily, tvořily a rebelovaly

Alternativní společnosti ve dvacátém století v západní Evropě začaly vznikat po ukončení druhé světové války. Jednalo se tedy o éru velkých změn – svět začínal být rozdělen na Západ a Východ, probíhaly velké procesy znárodnování, soudní procesy s vysokými nacistickými představiteli v Norimberku a později v Izraeli. Spojené státy americké, Velká Británie a Francie se nacházely na straně vítězů. Ve Spojených státech v této době se začínají odehrávat v rámci sociální psychologie výzkumy týkající se konformity, tj. tendence přizpůsobovat a

měnit názory a chování, tak aby odpovídalo normám skupiny. Tento výzkum započal hlavně kvůli událostem druhé světové války a na základě výpovědí z norimberských procesů. Nejznámější experimenty konformity provedl Philip Zimbardo či Stanley Milgram. Alternativní společnosti v západní Evropě patří k hlasitým kritikům konformního života.

3.1.1 Spojené státy americké

Z druhé světové války Spojené státy americké vyšly jako nejsilnější vítěz. Jejich území nebylo zasaženo tak jako starý kontinent. Americký prezident Harry S. Truman, který byl v úřadu od roku 1945 do roku 1953 omezil výdaje na armádu, ale pozdější mezinárodní vývoj vedl k obnovení investic. V roce 1949 vznikla Severoatlantická aliance - NATO (*North Atlantic Treaty Organization*).

V roce 1945 nastupuje na post amerického prezidenta Harry S. Truman, který přichází do kongresu se svým program *Fair Deal* („Slušné zacházení pro všechny“). Jednalo o domácí sociální reformy, „jehož základní principy nastínil již v roce 1945. Ve svém prvním poválečném poselství Kongresu ten samý rok Truman vyzval k rozšíření sociálního zabezpečení, k nastavení nových pracovních hodin a nových předpisů v oblasti bydlení a stálého zákona o správných pracovních postupech, které by zabránily rasové nebo náboženské diskriminaci při najímání. Kongres se však zabýval problémy s inflací a přeměnou země na mírovou ekonomiku a těmto návrhům nevěnoval dostatečnou pozornost.“ (Encyclopædia Britannica, 2011) *Fair Deal* mohl výrazně sociálně a ekonomicky pomoci etnickým menšinám a především Afroameričanům, kteří ve Spojených státech byly diskriminováni ve většině oblastí. Jedna ze zásadních oblastí byla majetková oblast, kde Afroameričané byli hluboce znevýhodněni od třicátých let, kdy americká federální vláda zahájila sadu programů na podporu soukromého vlastnictví domů, lidem budou poskytnuty výhodné půjčky a hypotéky na jejich koupi. Afroameričané těchto programů nemohli využít kvůli zavedené praxi tzv. *redlining*. To znamenalo že místa, kde žili Afroameričané, byly označeny červenou barvou a nebyly jim poskytnuty výhodné půjčky. *Redlining* tedy představoval „omezení, nezákonnou diskriminační praxi, ve které hypoteční banka odmítá půjčky nebo poskytovatel pojištění omezuje služby na určité oblasti komunity, často kvůli rasovým charakteristikám okolí žadatele. Termín *redlining* vznikl v souvislosti s používáním červených značek na mapách, které by korporace půjček použily k nastínění smíšených sousedství nebo afrických amerických čtvrtí. Sousedství ve více zámožných oblastech, které byly považovány za nejužitečnější z půjček, bylo obvykle nastíněno modře nebo zeleně.“ (Encyclopædia

Britannica, 2014) Tato praxe byla využívána až do půlky sedmdesátých let. A představuje jeden z mnoha důvodů velké sociální propasti ve Spojených státech.

V padesátých letech se v USA odehrál tzv. *baby boom* a zároveň představují dobu, kdy se zrodil ideál amerického snu a amerického způsobu života. „Léta 1945-1975 jsou často považována za svého druhu zázrak, z něhož se zrodil „americký způsob života“. Dvě generace Američanů – lidé, kteří prošli druhou světovou válkou a jejich děti, které si později užívaly šedesátá léta – zažily takovou míru jistoty v oblasti zaměstnání a sociálního vzestupu, jaká byla do té doby nevídaná (a od té doby neopakovatelná)“ (Judt, 2011, s. 54) V tomto ohledu se nejednalo pouze o USA, ale úspěšná léta zažila také Francie a Velká Británie „Ve Francii toto období vešlo ve známost (bez jakékoliv ironie) jako „Les Trente Glorieuses“. V Anglii na vrcholu „věku blahobytu“ ujišťoval konzervativní premiér Harold Macmillan své spoluobčany, že „se ještě nikdy neměli tak dobře.“ A měl pravdu.“ (Judt, 2011, s. 54)

Zároveň charakteristickými rysy padesátých let byla konformita, konzervatismus, konsenzus, „zdravý rozum“ (*common sense*). „Konzervatismus se projevil dvojitým zvolením republikánského válečného hrdiny Dwighta D. Eisenhowera za prezidenta USA. Konzumerismus byl podporován reklamním průmyslem Madison Avenue a prudkým nárůstem komerční televize. *Konsenzus* převládal nad pluralismem, povzbuzoval shodu o údajně zjevných hodnotách, zatímco se pod příslovečným kobercem schovávaly nerovnosti v sociálním pořádku - často spojené s nerovnostmi rasy, třídy a pohlaví. *Zdravý rozum* (*common sense*) obvykle znamenal věřit tomu, čemu věřili vaši přátelé a sousedé, nikoli tomu, co intelektuálové a „eggheads“ řekli v ozdobných knihách. Paranoia za studené války přinesla McCarthymu, antikomunistické lovy čarodějnic a pocit strachu ze sovětských plánů zničit „svobodný svět“ nukleárními zbraněmi.“ (Sterritt, 2013, s. 5-6)

Dochází k druhé fázi konzumerismu „Léta 1880-1950 byla obdobím zvyšování průmyslové výroby (taylorismus) a distribuce výrobků, kterou umožnil rozvoj dopravy a komunikace a později rozkvět základních tržních strategií charakterizujících kapitalismus (marketing, obchodní domy, vznik výrobních značek, reklama). [...] (Tyto strategie) Postupně získávaly zásadní vliv, i když do všech částí společnosti se rozšířily až na počátku šedesátých let 20. století. Je také třeba zdůraznit, že orientace na spotřebu se v období počátků moderního kapitalismu týkala pouze společenské vrstvy buržoazie. Druhá fáze období zrodu konzumní společnosti, která začala přibližně v roce 1950, se vyznačovala tím, že výroba a masový

konzum přestaly být záležitostí pouze jedné privilegované společenské vrstvy. Zároveň došlo k osvobození individualismu od tradičních norem a pravidel a začala vznikat společnost čím dál tím víc orientovaná na přítomnost a módní zboží a ovlivněná principem půvabu a svůdnosti, který na sebe vzal podobu požitkářského stylu života, dostupného všem společenským vrstvám.“ (Lipovetsky, 2013, s. 22-23)

Tento nádech společnosti a způsobu života, kde by nikdo neměl vyčnívat a nepokoušet se věci změnit, vykreslil ve své knize s názvem *The Town and the City* (Maloměsto, Velkoměsto) Jack Kerouac. – „ve jménu Božím, nepadejte mimo linii ... Dávejte pozor na rozpočet. Odpovědnosti na splnění, vy víte. Milujte svou ženu a děti ... Naučte se přijímat bič svého dalšího v pořadí. Nerevolujte, ať děláte cokoliv! „*in God's name, don't fall out of line... Look out for that budget. Responsibilities to meet, you know. Love your wife and kiddies ... Learn to accept the whip of your next in rank. Don't revolt, whatever you do!*“ (Sterritt, 2013, s. 8)

V polovině padesátých let začíná válka ve Vietnamu (1955-1975), která vyvolala řadu masových protestů napříč Spojenými státy. „První známky protestu proti účasti Američanů ve Vietnamu se objevily na konci padesátých let. Kolem 31. března 1968 kdy prezident Johnson oznámil své rozhodnutí neusilovat o znovuzvolení, protesty nabraly sílu laviny.“ (Guttman, 1969, s. 57) Protestní hlasy se ozývaly jak v americké administrativě, tak také napříč americkou společností, jedni z nejviditelnějších kritiků války ve Vietnamu byli členové hnutí hippies. „Jejich hlavním politickým tématem bylo odmítání války ve Vietnamu, odmítání rasismu a imperialismu.“ (Smolík, 2010, s. 113) Válka ve Vietnamu nebyla jediným konfliktem, ve kterém Spojené státy byly zapojeny, ve stejnou dobu se odehrával velice vyostřený okamžik studené války, kdy se mluvilo o použití nukleárních zbraní.

Allen Ginsberg otevřeně kritizoval války, ve kterých byly zapojeny USA a vyvolávání strachu ve společnosti, ale zároveň si otevřeně pokládá otázky, kdo má skutečně prospěch z vedení válek, zda jsou to občané nebo pouze společnosti spojené se zbrojním průmyslem. Svou nespokojenost vyjádřil například ve své básni s názvem *Vymítání Pentagonu* - „*Kdo zastupuje mé tělo v Pentagonu? Kdo utrácí mé duševní miliardy za válečnou výrobu? Kdo nutí většinou neochotně jásat na výbuchem Bomby? „Vymývání mozků! Strach! Guvernérova slova! „Vojensko-průmyslový komplex!“* (Ginsberg, 2012, s. 212) nebo v další básni s názvem *Litanie o válečném profitu* z roku 1967, který adresoval americkému básníkovi

Ezrovi Poundovi. „*Toto jsou jména společností, které na této válce vydělaly peníze v roce devatenáct set šedesát osm po Kristu čtyři tisíce osmdesát podle Hebrejců Tyto korporace profitovaly na obchodování s fosforem propalujícím lebkou nebo s náboji, které se rozprsknou na tisíc kousků a úlomky provrtají tělo, a toto je výčet miliónů peněz, získaných každým koncernem za výrobu, a toto jsou celkové příjmy s vyznačením, jak celé desetiletí rostly, pěkně popořadě, toto jsou jména Otců řídicích tato průmyslová odvětví, jež po telefonu převádějí finance, jména ředitelů, strůjců osudů a jména akcionářů těchto předurčených korporací, a toto jsou jména jejich Kapitálu, zastupitelů v legislativě, těch, kdo popíjejí v hotelových halách a domlouvají se, a zvláštní seznam těch, kdo dodávají amfetaminy do armády, pomlouvají, argumentují a domlouvají doporučenou politiku, konkrétně formulují předloženou strategii, a to za úplatu jako velvyslanci v Pentagonu, armádní konzultanti, placení svým průmyslovým odvětvím: a toto jsou jména generálů & kapitánů, kteří nyní pracují pro výrobce válečného materiálu; a nad nimi seznam bank, zájmových skupin, akciových společností, které tento průmysl kontrolují: a toto jsou názvy novin vlastněných těmito bankami a toto jsou názvy leteckých základen vlastněných těmito zájmovými skupinami a toto jsou jména tisíců občanů zaměstnaných těmito jmenovanými podniky; a tento výčet začíná rokem 1958 a končí rokem 1968, tato statistika budiž vložena do uspořádané, logické & přesné myslí, a první nástin této litanie, který byl započat prvního dne měsíce prosince 1967, utváří tuto báseň o těchto Státech.“ (Ginsberg, 2012, s. 213)*

Americké jednotky opouští Vietnam v roce 1973 během prezidentství Richarda Nixona. V průběhu šedesátých let se odehrály protesty za občanská práva Afroameričanů. Nejvýraznější osobnost těchto protestů byl Martin Luther King, který organizoval pochody za občanská práva Afroameričanů, podařilo se mu získat podporu veřejnosti i politiků. Tato podpora vedla ke schválení Zákona o občanských právech (*Civil Rights Act*) v roce 1964.

Zároveň se v šedesátých letech začínají objevovat známky větší individualizace společnosti, která se stane hlavním diskurzem od osmdesátých let. Hnutí hippies mělo několik podob, i když se o něm mluví jako jednotném hnutí, „hippies lze jen obtížně definovat cíli nebo taktikou, protože se v jednotlivých komunitách (např. ve Strawberry Fields) její podoby neuvěřitelně lišily.“ (Smolík, 2010, s. 118) „Přístup mladší generace byl mnohem odlišný. Sociální spravedlnost již nebyla v centru pozornosti radikálů. Generaci šedesátých let nespojovaly společné zájmy, nýbrž individuální potřeby a práva. Novým sloganem levice se

stal „individualismus“ hájící nárok každého člověka na co největší osobní svobodu a neomezené právo vyjadřovat soukromé tužby, která by měla společnost jako celek respektovat a institucionalizovat. „Jít si svou vlastní cestou“, „nenechat se ničím omezovat“, „dělat lásku, ne válku.“ – tyto cíle nejsou samy o sobě nijak špatné, ale ze své podstaty to jsou cíle osobní a ne společenské statky. [...] To pak vedlo k obratu k estetickému a morálnímu relativismu. Je-li něco dobrého pro mě, neznamená to, že bych musel zkoumat, zda to je dobré i pro jiné, a už vůbec to neznamená, že bych jim to měl vnucovat („jít si svou vlastní cestou“). (Judt, 2011, s. 81) Opuštění sociálního státu a myšlenky sociální spravedlnosti s nástupem individualismu jsou velice zásadní změny pro další vývoj západního světa.

3.1.2 Velká Británie

Po vítězství ve druhé světové válce v čele s Winstonem Churchillem se Velká Británie ocitla ve velmi špatné ekonomické situaci. Z ekonomického hlediska země byla v bankrotu. Spojené státy Velké Británii poskytly několik půjček, ale i tak nakonec v království propukla v roce 1947 ekonomická krize. „Půjčka od Spojených států, která měla trvat čtyři roky, byla téměř pryč. [...] Chléb, který nebyl během války nikdy přidělován, musel být kontrolován.“ (Encyclopædia Britannica, 2020) Další mezinárodní finanční pomoc přišla mezi 1948-1952 ze Spojených států v podobě Marshallova plánu. Samotná Velká Británie v poválečných letech vykonala řadu reforem sociální politiky. „Británie věnovala největší úsilí tomu, aby od základů vybuodovala opravdový „zaopatřovací stát“. [...] Jako východisko sociálního zákonodárství poválečné Británie posloužila právem proslulá zpráva z pera sira Williama Beveridge, která se ihned po uveřejnění v listopadu 1942 stala bestsellerem. [...] Beveridge stanovil čtyři pilíře poválečného systému sociálního zabezpečení jež měly být integrální součástí britské politiky pro další generaci: musí existovat státem hrazená zdravotní péče, přiměřené státem garantované důchody, rodinné přídatky a prakticky úplná zaměstnanost. [...] Toto sebou přinášelo zásadní změny. Ženy v domácnosti, které si nemohly dovolit soukromé zdravotní pojištění, byly vůbec poprvé chráněny pro případ nemoci a stáří.“ (Judt, 2017, s. 75) Velká Británie se se svými reformami po druhé světové válce posunula směrem k vytvoření sociálního státu. Tímto směrem se vydala většina zemí. Tyto reformy vedly také ke snížení rozdílů mezi jednotlivými sociálními třídami. „Společným úspěchem všech poválečných sociálních států bylo pozoruhodné snížení míry nerovnosti. [...] Větší rovnost přinesla další pozitivní dopady. V průběhu času opadl strach z návratu extrémistické politiky

– politiky zoufalství, závisti, nejistoty. „Západ“ vstoupil do idylické éry prosperity a jistoty.“ (Judt, 2011, s. 55) Tato éra prosperity a jistoty trvala přibližně až do sedmdesátých let.

Zároveň se po druhé světové válce rozpadlo britské impérium. Velká Británie, stejně jako další západoevropské země, postupně začala ztrácet své kolonie v Africe a Asii. „Po roce 1945 už Britové neměli na udržení svého imperiálního dědictví žádnou reálnou naději. Tlak na zbídačenou státní pokladnu byl obrovský a náklady, které si vyžadovalo spravování jen samotné Indie, se nedaly ospravedlnit žádnými ekonomickými ani strategickými výhodami.“ (Judt, 2017, s. 299) Mnoho zemí bývalého britského impéria zůstaly členy tzv.

Commonwealth of Nations (Společenství národů), ale jsou to zcela samostatné země.

Šedesátá léta ve Velké Británii jsou spojena s tzv. dobou *Swinging Sixties*, stejně jako v ostatních západoevropských zemích vznikají nové hudební žánry, proměňuje se móda. Generace vyrůstající po druhé světové válce se chce odlišit od generace svých rodičů. Ikonickou hudební skupinou této doby jsou *The Beatles* a ikonickou událostí byl hudební festival na ostrově Isle of Wight, který se uskutečnil v roce 1970, vystoupili na něm například *The Doors* či *The Who*. Tento hudební festival byl inspirovaný legendárním Woodstock festivalem, který proběhl o rok dříve.

V sedmdesátých letech dochází v západní Evropě k výraznému hospodářskému zpomalení a k postupným změnám nálad ve společnosti – nástup cynismu a strachu z budoucnosti. „V sedmdesátých letech často se ozývající obava, že evropské demokracie ztratily vládu na svém osudem, měla víc rozličných příčin. V první řadě přetrvávala stále zjitřená nervozita, kterou vyvolaly anarchistické vzpoury minulé dekády; co se v důvěryplném ovzduší šedesátých let jevílo jako zajímavé, a dokonce vzrušující, vypadalo teď stále víc jako předzvěst nejistoty a rozvratu. Pak tu působila ještě bezprostřednější úzkost plynoucí z neustálého ubývání pracovních příležitostí a rostoucí inflace, s čímž si vlády podle všeho nevěděly rady.“ (Judt, 2017, s. 474) Právě ze strachu, že politické elity ztrácejí pevnou půdu pod nohama, se zrodily myšlenky, že zásahy státu by měly být minimální a že by postupně mělo být odstoupeno od sociálního státu.

Na konci sedmdesátých let nastupuje do funkce premiérky Margaret Thatcherová z Konzervativní strany, která začne privatizačními reformami a ekonomickými reformami podle teorie Friedricha A. Hayka.

3.1.3 Francie

Po osvobození Francie vznikla Čtvrtá Francouzská republika, pro kterou je charakteristická nestabilita a časté střídání vlád, jedná se o nestabilní období. Francie postupně začala ztrácet své kolonie v Asii a v severní Africe (oblast Maghrebu), s tím je spojená válka o nezávislosti v Alžírsku. Tato válka trvala od roku 1954 až do roku 1962, Francie také vedla válku v oblasti Indočíny, obě války silně destabilizovaly Francii. Některé bývalé francouzské kolonie zůstaly součástí Francie dodnes, mají speciální status zámořských francouzských departementů, ale jsou pevnou součástí Francouzské republiky.

Mezinárodní ani domácí situace nebyla pro Francii příznivá. „Poválečnou Francii pohlcovaly její vlastní problémy se vzájemným vyřizováním účtů, s materiálním nedostatkem a politickou nestabilitou úplně stejně jako všechny ostatní evropské státy.“ (Judt, 2017, s. 213) V roce 1958 je zpět povolán do nejvyšší politiky generál Charles de Gaulle, který stál v čele Francie během druhé světové války. S nástupem Charlese de Gaulla do funkce přichází také změna institucionálního zřízení Francie. V říjnu 1958 se odehrává referendum o nové Ústavě, která byla občany přijata. Období Čtvrté Francouzské republiky nahrazuje Pátá Francouzská republika, která trvá dodnes. „Tvůrci Páté Francouzské republiky Charlese de Gaulla konstruovali její instituce tak, aby pokud možno netrpěly neduhy předchozího systému. Dolní komora parlamentu a politické strany podstatně ztratily na významu a zásadně byla posílena exekutiva.“ (Judt, 2017, s. 295) Ústavní zřízení Páté Francouzské republiky je silně centralizované s výrazně posílenými pravomocemi francouzského prezidenta, které jsou popsány v patnácti článcích z Ústavy. Roku 1962 byla v referendu schválena přímá volba francouzského prezidenta.

Důležitou událostí šedesátých let ve Francii jsou studentské stávky a protesty v roce 1968, kde byl hlavní postavou Daniel Cohn-Bendit. Tyto studentské nepokoje jsou důležité z hlediska jejich rozšíření se po celé Francii. Nebyly přesně definovány důvody stávek, stávky a okupace vedla jakási nespokojenost, ale chyběly jasně definované například politické cíle protestujících. „Tyto miliony stávkujících mužů a žen měli se studenty minimálně jednu věc společnou, ať už se jejich konkrétní projevy nespokojenosti týkaly čehokoliv: na prvním místě je rozhořčovaly podmínky, ve kterých žili. Nechtěli dosáhnout lepší kolektivní smlouvy, nýbrž změnit něco ve svém způsobu života; takový byl aspoň obsah pamfletů, manifestů a projevů. [...] Pátá republika jen ještě prohloubila dlouhodobý francouzský obyčej

soustřeďovat moc do jednoho místa a do rukou několika málo institucí. Zemi řídila, a ve Francii se pečlivě dbalo na to, aby to tak zůstalo, nepočetná pařížská elita. Společensky výlučná, kulturně privilegovaná, povýšená, nesmírně vlivná a nepřístupná. Dusivá se jevila dokonce i některým svým vlastním příslušníkům (a zvláště jejich dětem).“ (Judt, 2017, s. 421)

Tento obyčej francouzské společnosti je stále velmi aktuální, kdy pod rouškou rovnostářského vzdělávacího systému, existuje „stroj“ na vznik francouzských administrativních elit, které pocházejí většinou ze zámožných rodin. O této elitě se někdy mluví jako o „státní aristokracii.“ (Elgie a Grossman, 2016, s. 186) Jsou to absolventi pařížských tzv. *grandes écoles*, na které je velice těžké a nákladné se dostat. Nejznámějšími *grandes écoles* jsou *École Polytechnique*, *École Nationale d'Administration* a *Sciences Po Paris*. Přítomnost absolventů těchto škol je zřetelná především v exekutivě. „Zdá se, že měli rozhodující vliv na samotný původ Páté republiky. Jejich význam se zvětšuje, čím blíže se dostáváte do středu exekutivy, zvláště do složení ministerských kabinetů.“ (Elgie a Grossman, 2016, s. 186) Do určité míry můžeme vidět podobnosti se stávkami z roku 1968 a s protestním hnutím Žlutých vest dnes. Členové Žlutých vest mluví o nespokojenosti se svou pozicí ve Francii, v globalizovaném státě vedeným úzkou elitní skupinou.

Po protestech a stávkách v roce 1968 a neúspěšném referendu o reformách francouzského Senátu odstupuje Charles de Gaulle, po něm se francouzským prezidentem stává Georges Pompidou z gaullistické strany. Třetím prezidentem Páté Francouzské republiky se stává ekonomicky liberální Valéry Giscard d'Estaing, za kterého skončilo *Les Trente Glorieuses*, období stability. Zároveň v tomto období dochází k odlivu obyvatel venkova do měst. V osmdesátých letech byl zvolen poprvé socialistický prezident François Mitterrand, který začal s rozsáhlými ekonomickými reformami. „Mitterrandova éra začala ambiciózním a radikálním programem, směsí burcování, dlouho očekávaných společenských reforem (z nichž nejvýraznější bylo zrušení trestu smrti a fantasmagorického plánu „antikapitalistické“ legislativy. Mzdy stouply, věková hranice pro odchod do důchodu se snížila a byla zavedena kratší pracovní doba. Ale jádro celého programu spočívalo v dosud nevídaném rozsahu znárodnování. [...] Těmto krokům nepředcházelo stanovení žádné sofistikované ekonomické strategie.“ (Judt, 2017, s. 568-569) Byl to opačný extrém ke Spojeným státům a Velké Británii, tento ekonomický kurz prezidenta Mitterranda dlouho nevydržel. „Dne 12. června se prezident rozhodl provést obrat o 180 stupňů. Zavrhl rady svých nejradikálnějších poradců a vládu pověřil, aby na čtyřměsíční období zmrazila ceny a mzdy, seškrtnal státní výdaje

(předchozího roku velkoryse zvýšené), zvedl daně, na první místo seznamu priorit dal boj proti inflaci [...]. (Judt, 2017, s. 569) K rozsáhlé privatizaci ve Francii a podpoře ekonomického liberalismu dochází později v osmdesátých letech než ve Velké Británii.

„Prvotní privatizační nápor proti rozsáhlému státnímu sektoru ve Francii podnikla konzervativní parlamentní většina, která vzešla z voleb roku 1986. Ale následující vlády bez ohledu na politickou příslušnost v nastoupené cestě pokračovaly - vlastně se dá říci, že socialistické vlády na sklonku Mitterrandova funkčního období si zde počínaly s vůbec největší vervou.“ (Judt, 2017, s. 570)

Padesátá a šedesátá léta nebyla pro Francii zásadní z hlediska politických událostí, ale byla to doba experimentů v literatuře a v umění, docházelo k otevírání nových témat. Francouzská intelektuální scéna začíná být více a více vidět po celém světě v čele Jean-Paulem Sartrem, Simone de Beauvoir, Albertem Camus a dalšími. Současně probíhá nová francouzská vlna (*La Nouvelle Vague Française*) v čele s Agnès Varda, Jean-Lucem Godardem či François Truffaut. Právě umělecká a intelektuální reputace Francie, především Paříže, přitáhla pozornost beatnické generace, která se tu na pár let usídlila. Beatníci zde vytvořili uzavřenou komunitu, která nebyla nikterak politicky aktivní.

3.1.4 Beat generation v Paříži

Beat generation, též „zbitá“ generace, bylo umělecké a literární hnutí, které vzniklo ve Spojených státech amerických, kde bylo také nejsilnější. Založeno bylo pár let po druhé světové válce. Jedním z jejich hlavních znaků byla revolta proti komfortnímu a tradičnímu způsobu života poválečné americké společnosti. Nejtypičtější místo pro beat generation bylo San Francisco, například jedno z ikonických míst byla *Six Gallery*, kde došlo k veřejnému čtení *Howl* od Allena Ginsberga. Beat generation byla vlivná i na východním pobřeží USA, a to zejména v New Yorku v umělecké čtvrti Greenwich Village. Již není tolik známo, že několik představitelů beat generation se na konci padesátých let usadilo v Paříži a cestovalo po Evropě a Maroku.

Pařížským centrem beatnické generace od roku 1957 do roku 1963 byl tzv. Beat hotel, který se nacházel v ulici *Git-le-Coeur* s popisným číslem devět v Latinské čtvrti na levém břehu Paříže. Latinská čtvrť je známá pro malá zapadlá knihkupectví, galerie a kavárny. Uličky

v Latinské čtvrti jsou i dnes plné studentů z nedaleké Sorbonny či univerzity Sciences Po Paris.

Beatníci opustili Spojené státy a přestěhovali se na pár let do Evropy z několika důvodů. V Americe museli čelit silné cenzuře literatury a filmového průmyslu. „A také nesnášeli konformitu a konzervatismus poválečné americké společnosti.“ (Sterritt, 2013, s.1) Chtěli získat svobodu několika druhů – sexuální, svobodu projevu, svobodu tvorby atd. Avšak se zdá, že beat generation nebyla úplně zaujatá tím, co se dělo na francouzské umělecké a intelektuální scéně na konci padesátých let, i když se představitelé beat generation a francouzští intelektuálové museli pravděpodobně potkávat v těch samých kavárnách a barech, kde obě skupiny trávily volný čas a tvořily. I když toto popírá slova Jacka Kerouaca, „o původním hnutí beat Kerouac v březnu 1958 v *Esquire* napsal: „Bezmála stejná věc se odehrála po válce ve Francii se Sartrem a Genetem a my jsme to věděli.“ [...], stejně tak si to uvědomoval i Ken Kesey, jenž prohlásil: „Beatniky a beat generation nelze pochopit, pokud si neuvědomíme jejich souvislost s existencialismem.“ (Duval, 2014, s. 13) Beat generation v Paříži se spíše zajímali o Paříž v minulosti. Allen Ginsberg píše, „chodím sám s vědomím toho, že Apollinaire chodíval stejnými ulicemi před padesáti lety, a že jeho bláznovství je hned za rohem a že Genet krade s námi knihy.“ (Ginsberg, 1996, s. 94)

Beat generation v Paříži představovala spíše uzavřenou společnost. První důvod pro jejich uzavřenost je jazyková bariéra. Allen Ginsberg, Peter Orlovsky a Gregory Corso přijeli do Paříže v říjnu roku 1957, ani jeden z nich nemluvil francouzsky, i když Allen Ginsberg velmi rychle začal pracovat na své francouzštině, protože byl okouzlen francouzskou poezií a chtěl okamžitě začít překládat francouzské básně, které v Paříži objevil, do angličtiny. „Našel zalíbení v básních Jacquese Préverta, Henriho Pichetta, Maxe Jacoba či Roberta Desnose a dalších.“ (Miles, 2001, s. 47) Avšak Allen Ginsberg svou francouzštinou představoval spíše výjimku. Pravděpodobně jazyková bariéra bránila beat generation proniknout na tehdejší francouzskou uměleckou scénu. Ale na druhou stranu beat generation nemusela čelit žádným omezením v rámci své tvorby a způsobu života ve Francii. „Jako francouzsky nemluvící se nestali součástí francouzské kultury a nečelili každodenním problémům Francie, nemuseli ani čelit omezením, pod kterými Francouzi žili, jednoduše o nich prostě nevěděli.“ (Miles, 2001, s. 19)

Kromě toho, beatnici nebyli nuceni naučit se či zlepšit svou úroveň francouzštiny. Nejvíce času trávili s ostatními Američany žijícími v Paříži, tvořili společně a navzájem se inspirovali. Všichni bydleli v Beat hotelu, kde vytvořili komunitu umělců. Mimo prostory Beat hotelu se seznámili s dalšími Američany, kteří žili v Paříži dlouhodobě jako George Whitman, který vlastnil světoznámé knihkupectví *Shakespeare and Company* s literaturou v angličtině. „George Whitman byl proslulý pro svou svobodomyslnou duši, výstřednost a velkorysost.“ (Shakespeare and Company, 2015) Whitmanovo přátelství s beat generation dokonce přesahuje Atlantický oceán. „George Whitman se seznámil s Lawrence Ferlinghettim na konci čtyřicátých let a společně prodiskutovali důležitost svobodomyslných knihkupectví. Později Lawrence Ferlinghetti sám založil knihkupectví, které se stalo putovním ve městě světél, v San Franciscu. Whitman a Ferlinghetti se shodli, že se jedná o sesterská knihkupectví.“ (Simons, 2011)

Vedle toho angličtina představovala pro beat generation nástroj, jak získat a udržet si svobodu projevu a uměleckého vyjadřování ve Francii. Beat generation velice často nemohli publikovat své básně a texty ve Spojených státech či ve Velké Británii kvůli velice cenzuře. Jejich texty ve Francii mohly být publikovány v nakladatelství *Olympia Press*, které vlastnil Maurice Girodias. Toto nakladatelství se orientovalo na knihy v angličtině, tyto knihy byly označovány jako „DB’s“ (*dirty books* – nemravné/sprosté knihy), o které se francouzské úřady tolik nezajímaly. „Napříč padesátými a raně šedesátými lety, nakladatelství Olympia publikovalo více než sto „DB’s“, prakticky všechny napsané Američany pod pseudonymem, velké množství z nich bylo spojeno s Beat hotelem.“ (Miles, 2001, s. 21)

3.2 Odlišnost alternativních společností

„Neposlušnost je základem svobody. Poslušní zůstanou otroky.“ – Henry David Thoreau. Americký spisovatel, básník a politický Henry David Thoreau (1817-1862) je často uváděn jako ideový inspirátor či předchůdce alternativních společností ve dvacátém století. Pravděpodobně jeho nejznámější dílo je koncept *Civil Disobedience* (Občanská neposlušnost). V tomto konceptu Thoreau říká, že „zákon lidskosti musíme postavit výše než zákony vlády. Vláda je nespravedlivá, a pokud nás její nespravedlnost nutí ublížit jiným lidem, musíme její zákony porušit.“ (Smolík, 2010, s. 109) Koncept Občanské neposlušnosti obsahuje několik bodů.

„1. Existuje vyšší zákon než zákony rodné země. Zákon svědomí, zákon vnitřního hlasu. 2. Stane-li se, že vyšší zákon se dostane do konfliktu se zákony země, je povinností jedince poslechnout vyšší zákon a vědomě porušit zákony země. 3. Jestliže někdo vědomě poruší zákony země, musí být připraven nést následky, i když to znamená být uvězněn. 4. Vězení není nutně zcela zápornou částí života, může sloužit jako obrovský transparent, ukázat lidem dobré vůle zákony zla. A bude-li uvězněno množství, ucpou se kanály státní mašinérie a zákony zla se stanou neudržitelnými.“ (Smolík, 2010, s. 109) V rámci společnosti, která se řídí občanskou neposlušností, je jedinec odpovědný pouze sám sobě. Člověk není odpovědný vládě, prezidentu, žádnému duchovnímu představiteli, tedy žádné autoritě. Jedinec se zde řídí pouze podle svého svědomí a podle toho by se člověk měl chovat a vyjadřovat.

Právě občanská neposlušnost je charakteristickým rysem alternativních společností, které revoltovaly proti zavedeným pořádkům a chtěly poznávat jiné dimenze bytí. Jejich neposlušnost a revolta se odehrává na několika rovinách. Pravděpodobně nejvýraznější odlišnost byla vizuální odlišnost, která je patrná na první pohled. „V souladu s všeobecným důrazem na styl věnovala generace šedesátých let nezvykle velké úsilí tomu, aby se odlišovala svým *zevnějškem*. Z oblečení, účesu, make-upu a všeho, čemu se tehdy říkaly „módní doplňky“, se staly životně důležité odznaky generační nebo politické příslušnosti.“ (Judt, 2017, s. 406)

Beat generation nebyla tolik vizuálně specifická jako hnutí hippies či punk. Pro beatniky byla charakteristická jakási jednoduchost. Typické jsou pro ně bavlněné košile, které nosil Jack Kerouac či roláky a prosté svetry. Mezi jejich doplňky patřily barety a šátky. Beatnika bylo možné potkat i v obleku, který byl typický pro Williama S. Burroughse. Zaujmut mohly u některých dlouhé vlasy a vousy, které měl například Allen Ginsberg. U hnutí hippies byla vizuální odlišnost od zbytku společnosti daleko více nápadnější. Barevné, dlouhé, volné oblečení se vzory, kdy typické jsou šátky kolem krku, náramky na rukou i na nohách, květiny, peří ve vlasech, dlouhé vlasy i vousy. Oblékání a jejich image byly projevem jejich individuality. Pro punk bylo typické roztrhané/natržené oblečení, vysoké *army boots*, kožené bundy a kalhoty, železné doplňky, síťované silonky, propíchnuté uši, oči výrazně namalované a podobně. Na jejich oblečení se často objevovaly různé nápisy - „*Fuck God Believe in Yourself*“, „*It's Called Anarchy Arsehole*“. Způsob oblékání vyjadřoval jejich přesvědčení, hnutí punk chtělo, aby bylo zrušeno dělení oblečení na ženské a mužské. O tomto mluví britská módní návrhářka Vivienne Westwood, která byla součástí punkového hnutí ve Velké

Británii, uvádí že, „oblečení bylo bez identity, bez jakéhokoliv dělení, bylo pouze o radosti ze života.“ (Westwood: Punk, Icon, Activist, 2018) Další dimenze odlišnosti jsou dimenze projevovalá či tematická, které budou rozebírány v následující podkapitole.

3.2.1 Beat generation

Allen Ginsberg o beat generation říká, že „žádné „beatnické“ hnutí nikdy neexistovalo. [...] Slovo „beat“, to je jen stereotypní označení, nálepka, kterou nás obdařila média poté, co ji John Clellon Holmes, autor románu *Go*, roku 1952 použil v jednom článku v *New York Times Magazine*. (Duval, 2014, s. 33) I Carolyn Cassady, která byla součástí beat generation a zároveň manželka Neala Cassadyho, zastávala o trochu jiný názor „ovšem že, ne všichni ti chlapi byli *beats!* Nebo spíš: byl jím jen Ginsberg. Z definice, mohu-li to tak říci. Beats, to byl vynález jeho a médií. Ani Jack, ani Neal nebyli doopravdy. (Duval, 2014, s. 63) Beat generation nemělo žádnou pevnou strukturu ani jednotný pohled na politiku, ale to, co je spojovalo, byla jejich různorodost a touha dělat věci jinak. V beat generation najdeme zástupce všech sociálních tříd. Gregory Corso prošel několika sirotčinci, byl dítě ulice, to samé Neal Cassady. Dětství Neala Cassadyho v jednom rozhovoru popsala právě Carolyn Cassady „Hned na začátku se musel naučit přežívat: vyrůstal sám, neměl oporu ani v otci pobudovi a alkoholikovi, ani v matce, která odešla, když mu bylo šest let.“ (Duval, 2014, s. 70) Na druhou stranou Allen Ginsberg pocházel z dobře situované rodiny a studoval na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Timothy Leary byl profesorem na Harvardu, Burroughs studoval angličtinu a antropologii na Harvardu a navštěvoval několik soukromých škol. Dochází zde k celkem unikátní a specifické spolupráci a ke společnému tvoření buržoazie, akademiků s pracující třídou, tím pádem byli různorodí i ve svých tématech. Allen Ginsberg k tomu říká „a ve své různorodosti máme ještě i dnes co říct novým generacím. Kerouac svým romantickým nadšením pro Ameriku, kterou vidí jako jednu velkou báseň, Burroughs svou břitkou, hyperinteligentní satirou na policejní stát, kontrolu mysli a společnost komunikace, já tím, čemu říkám moje nevinnost... Burroughsova kritika byla velice aktuální, když vidíme úspěch integrismů a fundamentalismů, ať už islámských nebo amerických.“ (Duval, 2014, s. 33)

Jejich texty se lišily z hlediska tématu i formy. Zajímali se a psali o tématech, která nepatřila mainstreamovým v padesátých a šedesátých letech. Allen Ginsberg společně s Jackem Kerouac otevřeně mluví o vztahu člověka k přírodě. Jack Kerouac napsal o zemi ve svém

románu Na Cestě „*The Earth Is An Indian Thing*“ (Země je indiánská věc). (Duval, 2014, s. 49) Allen Ginsberg o tom říká „Byl to jeho způsob, jak ukázat na rozkol, který už dávno nastal mezi námi a přírodou. Rozkol, který je stále výraznější, neboť je důsledkem technologického kvasu, který neustále postupuje. Díra v ozonové vrstvě, kyselá dešť, odlesňování, jaderný a chemický odpad, znečištění ovzduší, půdy a oceánů... Planeta má v jistém smyslu AIDS, její imunitní systém už nedokáže odolávat lidskému viru. Naše planeta je jako loď hnaná na skaliska. Po tisících ničíme informace obsažené v genetických kódech živočišných a rostlinných druhů. To původní američtí indiáni si počínali zcela naopak, ti znali důvěrně všechny rostliny, živočichy a žili s nimi ve shodě a v rovnováze. Od jejich civilizace bychom se měli hodně co naučit, zejména pokud jde o respekt Matce přírodě, jestli to tak mohu říci... Země je indiánská věc, ale my to pouto ničíme.“ (Duval, 2014, s. 49-50)

Dalším tématem pro beat generation byl policejní stát a kontrola společnosti, o kterém psal Burroughs ve svých experimentálních stříhových trilogiích. „*Policie ohledala tělesný protiúder mimo malé skupinky protestu – Příbuzní slečny Taylorové se motali kolem manžela – Hraje Marka a s Liz dokonce i Anthonyho – Kvůli zrzavým vlasům byla velká honička – Naroděn v Berlíně, prvně ohrozil mír v sedmnácti letech – Hanratty byl pak vychováván jako Žid – Přes sto policajtů hledá v převleku za nemoderně oblečené ženy hochu, který se vzepřel definici „rozumného přítele“ a „nutné policie“.* (Burroughs, 2019, s. 190-191) „*Ohromné komunální tanky přetavují celé národy v jeden koncentrát – Takhle je to mnohem demokratičtější, víme? – Biologická reprezentace – Vhodte do tanků svůj volební lístek – Sem, kde maso cirkuluje v neónovém oparu a identifikační visačky jsou stráženy elektrickými psy, čmuchajícimi po ubohé náhražce bytí – Úkladní vrazi vyčkávají rozložení na snímcích šablon nohou, usmívají se a popljejí – Neuvědomují si zápach nohavic Potulného hráče s míčem, běhajícím v kapalném psacím stroji.*“ (Burroughs, 2019, s. 171) „*Už jsem řekl, že základní techniky novy jsou velice jednoduché a sestávají z vytváření a prohlubování konfliktů - „Nic nevyvolá takové vzbouření jako křivda, namířená mezi nepřátele“ – Magnetofony zachycují v libovolném čase povahu naprosté potřeby a diktují použití totálních zbraní – Jako třeba:: Seberte a nahrajte útočná protižidovská prohlášení – Teď je přehrajte Židům, kteří mají za sebou Belsen – Natočte, co říkají, a přehrajte to antisemitům – Klip klap – Jasný, jo? [...] Řekl jsem, že základní techniky vytvářející a prohlubující konfliktové důstojníky – V libovolném čase nařizují totální válku minulosti – Změněné místo roků na konci je prostě to samé.*“ (Burroughs, 2019, s. 202-203) I Allen Ginsberg v interview v devadesátých letech mluví o policejním státu ve spojení s tehdejší americkou i mezinárodní politikou.

„Fundamentalisté a neokonzervativci nabývají na významu a získávají navrch. Protože se už nemohou potýkat s komunisty, útočí na černochoy, homosexuály, toxikomany. A boj proti drogám je ta nejdemagogičtější výmluva pro vytváření policejního státu.“ (Duval, 2014, s. 49)

O několik let později se zástupci beat generation začali zabývat i otázkami ohledně rozvíjející se technologie a změnami, které bude mít na uspořádání společnosti, na jednotlivce a na autority. Timothy Leary v roce 1995 mluví o virtuální realitě „teď nadešla chvíle, abych uvedl na scénu řeckého filosofa Platóna. To byl první kyberpunk. Virtuální reality nás zavádějí do světa čistých esencí a náš hmotný svět je jen jejich pokřiveným obrazem. Virtuální realita, to je platonská realita. Počínaje kybersexem, což je safe sex, bezpečný sex bez jakéhokoli rizika, jenž nám poskytuje platonskou kvintesenci sexu...[...] Od nynějška za patnáct let budou mladí prostřednictvím internetu vytvářet virtuální společenství z jednoho konce planety na druh. Sociální vztahy, schůzky a záležitosti budou natolik virtualizované, že na druhé straně realná setkání, z masa a kostí, budou mimořádně vzácnými událostmi.“ (Duval, 2014, s. 160) V tomto směru se Timothy Leary nemýlil. Ve dvacátém prvním století opravdu přichází velký rozmach sociálních sítí a online seznamování na platformách jako například Tinder, Bumble apod.

Zároveň chtěli i psát jinak, zkoumat nové formy literatury. Burroughs například používal metodu koláže, byla to metoda určitého stříhu. Sprostá slova, vulgarismy, slang neměly být tabu. „Do literatury vnesli jazyk ulice, slang, vulgarismy, útržkovitost literatury, téma nového životního stylu a erotickou otevřenost.“ (Smolík, 2010, s. 111) Objevuje se erotická otevřenost popisovaná i ženskými autorkami, které patřily do beatnické generace například Diane di Prima a její kniha *Memoirs of a Beatnik* (Čas Beatníků), který vyšel v roce 1969 v nakladatelství Olympia. Anne Waldman, další ženská představitelka beatnické generace, mluví právě o hodnotě beat women takto: „Jsou to velice rozdílné individuality. Ale jedna věc je sblížuje, řekla bych: jsou to všechno velice přemýšlivé ženy, umělecky nadané, jež dospěly těsně po skončení druhé světové války. A měly rebelského ducha. Zamýšlely se nad dobou, ve které žily. Zpochybňovaly americký sen svých matek: ideál každodenního života usnadňovaného elektrickými spotřebiči v domácnosti atd. Převládajícím modelem byla žena podaná, poslušná, matka rodiny točící kolem sporáku a dětí. Rodiče chtěli, aby jejich děti žily stejný život jako oni: sňatek, domov, práce atd.“ (Duval, 2014, s. 196)

Jak již bylo řečeno, beatnická generace neutvořila žádnou jednotnou komunitu, ale spíše polyfonní skupinu, ve které vzájemně funguje několik samostatných a různorodých hlasů, kde žádný z nich není úplně vedoucí. To, že nebyli jednotní a více zdůrazňovali revoluci v každém člověku, jim znemožnilo jakoukoliv politickou akci s větším dosahem. „V některých ohledech byl problematický také beatnický důraz na vnitřní revoluci, nikoli na politický aktivismus. Klíčové postavy jako Ginsberg a Ferlinghetti byly jistě otevřenými politickými mysliteli a Burroughsova nenávist vůči konformismu a konsenzu činí z jeho nejlepších knih vynikající projevy radikální změny. Zkoumání nevýslovných vizí jednotlivce umožnilo Beatnikum vyhnout se nutnosti kolektivní akce. Občas tito žhaví nekonformisté zněli děsivě jako neosvícená společnost, ve které byli neshodní.“ (Sterritt, 2013, s. 17-18)

3.2.2 Hnutí hippies

Složení hnutí hippies již nebylo tolik sociálně heterogenní jako beatnická generace. „Alespoň 70 % všech hippieů se rekrutuje z *upper-middle class*, to znamená z velmi bohatých privilegovaných vrstev americké společnosti. Třetina účastníků strávila dětství v nejbohatším americkém státě, v Kalifornii. Třetina se narodila a byla vychována v New Yorku. Zbytek pochází z měst rozsetých podél západního i východního pobřeží. [...] Hippie zajímá otázka: Jak žít? Volí mezi hodnotami spjatými se životem v bohatství a v životem chudobě, ale stále disponují prostředky nezbytnými realizaci obou variant. Stačí jediný telefonický rozhovor s rodiči a za deset minut se mohou vrátit k americkému ideálu. (Jankowski, 1975, s. 31-32)

Hnutí hippies do jisté míry navazuje na beat generation například svým svobodomyšlným přístupem k sexu a k experimentování s drogami, především k LSD (hnojně pokusy s LSD dělal právě Timothy Leary), nebo se stejným přístupem k „revoluci“. „Například Gridley Wright – vůdčí postava – se domníval, že základním cílem subkultury je vnitřní rozvoj jeho účastníků, a ne konfrontace se stávajícím zřízením. Heslem bylo *Do your own thing!* (Dělej si svoje!) Gridley Wright se stavěl velice negativně k účastníkům subkultury, kteří se účastnili demonstrací nebo jinak projevovali svou politickou aktivitu.“ (Smolík, 2010, s. 118-119) Avšak se od beatníků výrazně liší tím, že neprodukují žádné vlastní texty, neexperimentují s literaturou, nejsou uměleckým a intelektuálním hnutím.

Hnutí hippies je tedy daleko více individualizováno než beat generation, kteří ve své různorodosti nacházeli jakousi „jednotu“. „Yablonsky dělí hippie na dvě základní skupiny: skutečné hippie a ty, co se jim připodobňují. První skupina se rozpadá na dvě podskupiny: na „kněze“ (*priests*), tj. ideology a filozofy hnutí (nejspíš 15 % všech hippieů), a „novice“, jejichž počet se odhaduje na 35 %. Ostatní buď hippie napodobují, anebo se mezi nimi octli jen náhodně.“ (Jankowski, 1975, s. 34) U hippies je člověku přisuzována velká autonomie jedinci, nehledí se na strukturální překážky. „Lidé, jak soudí Wright, nedokážou pochopit, jak mnoho záleží na nich. Hledají příčiny všech svých neúspěchů kolem sebe. Neumějí postřehnout zlo, které tkví v nich. [...] Z týchž důvodů nemá mít podle Gridleye Wrighta hnutí své vůdce, organizaci, stanovy, systém trestů ani odměň, poněvadž by zavedení takovýchto zásad by znamenalo návrat k organizované a konvenční společnosti.“ (Jankowski, 1975, s. 69) Je zajímavé, že v hnutí hippies v něčem čerpali inspiraci i od afroamerických komunit a ghett, kteří takto nežili na základě volby jako oni, ale na základě dlouhodobé strukturální nespravedlnosti. „Hippieové tíhnou ke ghettové společnosti z filozofických pohnutek. Zvolili si chudobu za svůj způsob života. Proto také vstřebávají klima černošského ghetta a snaží se připodobnit jeho obyvatelům. [...] V zásadě však hippieové žijí vedle černošské společnosti a neznají její kulturu. Nemají pochopení pro to, čeho černoši chtějí skutečně dosáhnout, často se k nim chovají, jako kdyby i oni si žili v bídě proto, že si to přejí, a nikoli proto, že musí. (Jankowski, 1975, s. 32-33) Existuje tady způsob pro komunitní bydlení a prožívání, ale již ne pro společnou akci, například politického rázu. Příklad společného prožívání byl ikonický hudební Woodstock festival v roce 1969. I svým jazykem se chtěli přiblížit afroamerické komunitě, byl to pro ně jakýsi ideál. „Zajímavým fenoménem bylo také zcela specifické užívání mluveného i psaného slova. V komunikaci hippies splynuly všechny vlastnosti literárního jazyka přineseného z domova, školy i univerzity se slangem černošských ghett, hantýrkou galérky a odborným žargonem klinické psychologie. Hippies přejali rovněž přirozeně slovník beatníků i s jeho specifickou oblibou obscenity.“ (Smolík, 2010, s. 118)

I když beat generation a hnutí hippies jsou daleko více individualizována, zároveň existovala touha po sounáležitosti v šedesátých letech. „Vycházelo z předpokladu, že studenti stejně jako „dělníci“, „rolníci“, „černoši“ a další komunity sdílejí společné zájmy a pocit spřízněnosti, který je spojuje zvláštními vztahy jak vzájemně, tak i – třebaže antagonisticky – s ostatní společností.“ (Judt, 2017, s. 491)

3.2.3 Punkové hnutí

Punkové hnutí přichází v sedmdesátých letech, již po skončení optimistického ekonomického vývoje v západních zemích. „Stala se časem depresivního vědomí, že přicházejí *po* vlně velkých nadějí a ctižádostivých představ nedávné minulosti a nemají, co by nabídla, kromě upachtěných a nevěrohodných opakování a nastavování starých idejí. Byla to doba rozpačitá „post-cokoliv“ éra, jejíž budoucnost vypadala pochmurně.“ (Judt, 2017, s. 491) Sedmdesátá léta se vztahovala už k jednotlivci a ne ke společnosti jako celku.

Cynismus sedmdesátých let a konec určité prosperující éry se projevil na umělecké scéně, to především na hudební, kdy se ve Velké Británii objevil punk v čele se skupinou *Sex Pistols* či *The Slits*. „Otevřeně politizující jazyk punkrockových kapel, jehož názorným příkladem byl hit skupiny *Sex Pistols* z roku 1976 „Anarchy in the UK“, vystihl roztrpčenou náladu té doby. (Judt, 2017, s. 494) Punk v hudbě vyjadřoval vztek, destrukci cynismus, kritiku společnosti a politického dění a neúctu k autoritám i k minulosti, vidina žádné budoucnosti. Nejznámější text od *Sex Pistols* *God Save the Queen*, kde je vyjádřen jejich vztah ke společnosti a k autoritám, žádná budoucnost nebude, jsme pozůstatek šedesátých let (*We're the flowers*), výsledek šedesátých let.

„God save the queen. The fascist régime. They made you a moron. A potential H bomb. God save the queen. She's not a human being and There's no future. And England's dreaming. Don't be told what you want. Don't be told what you need. There's no future. No future. No future for you. God save the queen. We mean it man. We love our queen. God saves. God save the queen. 'Cause tourists are money. And our figurehead. Is not what she seems. Oh God save history. God save your mad parade. Oh Lord God have mercy. All crimes are paid. Oh when there's no future. How can there be sin. We're the flowers. In the dustbin. We're the poison. In your human machine We're the future...“

Stejně jako beat generation i hnutí hippies, punkové hnutí nevytvořilo žádný ucelený program, což pravděpodobně souviselo s jejich cynismem a nevírou v budoucnost, možností destrukce. Svou nespokojenost vyjadřovali v umělecké formě, v písních, básních apod.

Je zajímavé, že složení punkového hnutí je jiné než hnutí hippies. V něčem se přibližuje beatnické generaci, kdy složení bylo namícháno z různých sociálních skupin. „Punk dal také prostor lidem z okraje společnosti, kteří by jinak neměli šanci promluvit, jako byl potomek irských přistěhovalců bydlících v karavanu Johnny Rotten nebo syn přístavního dělníka Wattie Buchan, kterému nezbylo než vstoupit do armády v šestnácti letech do armády, protože jeho otec měl na krku dost dalších hladových krků. Díky punku se mohli vyjádřit a bylo je slyšet.“ (Švamberk, 2018, s. 14)

Vivienne Westwood zároveň říká, „a mně došlo, že nenapadáme vůbec systém, celou dobu s tím pracoval trh, došlo mi, že to byl doopravdy pouze marketing, aby anglická společnost mohla tvrdit, že je demokratická a svobodná, když v ní takovým způsobem děti mohou revoltovat, ve skutečnosti jsme establishment žádným způsobem nenapadli. Byli jsme pouze rozptýlením.“ (Westwood: Punk, Icon, Activist, 2018) V punkovém hnutí chyběla politická akce, ve které by se „střetl“ s establishmentem.

V punkovém hnutí se objevuje i ženský hlas, který není dominantní. Prosazení žen na punkové scéně pro ně nebylo jednoduché. Hilary Binder o ženském punku mluví „V té době byla společnost ještě hodně rozdělena podle pohlaví, pořád ještě je, a nutně to dopadalo na hodně žen, které se nechtěly stát součástí scény ženského hudby, cítily se dobře v této (punkové) skupině, pociťovaly stejnou agresi, avšak nebyly schopné se vyjádřit stejným způsobem, reakce převážně mužského publika jim to neumožňovala, takže se cítily méněcenné. [...] „Ženy byly na scéně vždy v menšině a musely bojovat o to na ní zůstat.“ (Švamberk, 2018, s. 24) Nejznámější je pravděpodobně básnička Patti Smith a britská skupina *The Slits*. Jejich písnička *Typical girls*, je kritikou toho, jaká má být „typická“ žena.

„Don't create. Don't rebel. Have intuition. Can't decide. Typical girls get upset to quickly. Typical girls can't control themselves. Typical girls are so confusing. Typical girls - you can always tell. Typical girls don't think too clearly. Typical girls are unpredictable (predictable). Typical girls try to be. Typical girls very well. Typical girls are looking for something. Typical girls fall under spells. Typical girls buy magazines. Typical girls feel like hell. Typical girls worry about spots, fat, and natural smells. Sniky fake smells. Typical girls try to be. Typical girls very well. Don't create. Don't rebel. Have intuition. Don't drive well. Typical girls try to be. Typical girls very well. Can't decide what clothes to wear. Typical girls are sensitive. Typical girls are emotional. Typical girls are cruel and bewitching. She's a femme

fatale. Typical girls stand by their man. Typical girls are really swell. Typical girls learn how to act shocked. Typical girls don't rebel. Who invented the typical girl?. Who's bringing out the new improved model? And there's another marketing ploy. Typical girl gets the typical boy. The typical boy gets the typical girl. The typical girl gets the typical boy. Are emotional.“

Punkové hnutí na své síle ztrácí v osmdesátých letech. Od té stejné doby se v západních evropských zemích a ve Spojených státech neobjevují podobné alternativní společnosti. Beat generation, hnutí hippies a punkové hnutí také byly individualizované společnosti, ale zároveň dokázaly vytvořit obraz pospolitosti.

4 Znovuzrození myšlenek – obrat k „vážnosti“?

V posledních letech můžeme vidět nárůst a vznik protestních občanských hnutí napříč západní Evropou. K nejznámějším a nejviditelnějším patří Fridays For Future, Žluté vesty, Black Lives Matter. V těchto občanských hnutích dochází k určité „renesanci“ témat, o kterých mluvily právě alternativní společnosti v padesátých, šedesátých a sedmdesátých letech. Témata jako oddělení člověka od přírody, policejní stát apod. Ale zároveň opět dochází k určitému polyfonní způsobu vyjadřování těchto občanských hnutí. Důležitou změnou je, že se zde objevuje apel na politické změny. Avšak co předcházelo tomuto vzniku občanských protestních hnutí, které spojují lidi napříč společnostmi?

4.1 Osmdesátá léta - vítězství „minimálního státu“

V osmdesátých letech ve Spojených státech a ve Velké Británii a částečně ve Francii nastupují k moci velice ekonomicky liberální politici a zastánci volného trhu a minimálního státu na úkor sociálního státu. Symboly tohoto období jsou Margaret Thatcherová ve Velké Británii a Ronald Reagan ve Spojených státech. Z hlediska teorie dochází k obratu k libertariánské filosofii. „Libertariáni jsou pro svobodný trh a staví se proti regulaci veřejné moci ne ve jménu ekonomické efektivity, ale ve jménu lidské svobody. Jejich ústředním heslem je, že každý z nás má základní právo na svobodu – právo naložit s věcmi, které vlastní, jak se mu zlíbí, pokud respektuje právo ostatních lidí dělat totéž. [...] Slučitelný s libertariánskou teorií práv je pouze minimální stát, tedy ten, který zajišťuje vymahatelnost smluv, chrání soukromé vlastnictví před krádežemi a udržuje mír. Stát, který dělá víc než to, je morálně neospravedlnitelný.“ (Sandel, 2015, s. 69) S tímto obdobím libertariánských myšlenek a volného trhu je spojen ekonomický teoretik Friedrich A. Hayek, který patřil k výrazným kritikům sociálního státu. Sociální stát se pokouší státními zásahy „vyrovnat“ rozdíly ve společnosti, právě tyto zásahy Friedrich A. Hayek ve svých textech kritizuje. „Jako myšlenkový směr se libertarianismus zrodil dříve, v reakci na sociální stát. V knize *The Constitution of Liberty* [Ustanovení svobody] (1960) ekonom a filozof rakouského původu Friedrich A. Hayek (1899-1992) dokazuje, že jakýkoliv pokus o vytvoření větší ekonomické rovnosti je nutně násilný a pro svobodnou společnost zničující.“ (Sandel, 2015, s. 70-71)

Na konci sedmdesátých let a začátku osmdesátých let dochází k odsouzení chaosu hnutí hippies a punku. „Thatcherová a Reagan odsoudili hedonistickou anarchii šedesátých let jako

morální pustinu zodpovědnou za ekonomickou katastrofu a zároveň oslavovali nespoutaný kapitalismus [...]. Jak Thatcherová, tak Reagan slibovali všechno každému, kdo poslušně nechal za sebou ty proklaté. Současně mluvili o kontinuitě, která měla nastat. [...] Musíme znovu nastolit úctu k základním hodnotám, předávaným v jednotlivých rodinách, které mají sloužit jako společenský kompas.“ (Marcus, 1998, s. 122-123) Tento důraz na rodinu a na jednotlivce přesně vystihuje prohlášení Margaret Thatcherové - „*Nic takového jako společnost neexistuje. Existují jednotliví muži a ženy a existují rodiny.*“ (Judt, 2017, s. 551)

V osmdesátých letech se objevuje fenomén tzv. yuppies (YUP - *Young Urban Professional*) ve většině případech to byli mladí muži, kteří měli zaměstnání, které bylo dobře placeno, například vysoké manažerské pozice. Cílem v jejich životě bylo vydělávání dostatečně velkého množství peněz a jeho utrácení za prvotřídní zboží. „Termín yuppies se objevil na počátku osmdesátých let 20. století a měl se týkat hlavně dětí nebo vnuků poválečné generace [...]. Yuppies jsou příslušníci mladé generace, kteří jsou naprosto liší od hippies (sociálním postavením, statusem, zaměstnáním, životní filozofií, konformismem) (Smolík, 2011, s. 121) Je paradoxní, že yuppies navazují na yippies. Yippies byla skupiny mladých lidí na amerických univerzitách, kteří byli levicově orientovaní, „svou činnost zaměřila na politické demonstrace, vydávání časopisů [...]“ (Smolík, 2011, s. 119)

Myšlenky a způsob života yuppies jsou velice aktuální a vlivné i v dnešní době i převážně díky sociálním sítím. Zatím obraz úspěšného podnikatele, který vybudoval sám celé své impérium neztrácí na přitažlivosti. V osmdesátých letech dochází ke spojení myšlenek yuppies a amerického snu v podobě entrepreneurs. Jedná se o diskurz ve společnosti, který je založen na tom, že když lidé budou tvrdě pracovat, snít, budou inovativní a nikdy nepřestanou jít za svým snem, tak uspějí a mohou se stát miliardáři jako Steve Jobs, Bill Gates, Jeff Bezos, Warren Buffet. Steve Jobs ve svém slavném projevu na Stanfordské univerzitě říká, „*Stay hungry. Stay foolish.*“ (Zůstaňte hladoví. Zůstaňte hloupí.) Nebo Jeff Bezos říká „*Work hard, have fun, make history.*“ (Tvrdě pracujte, užívejte si, vytvářejte dějiny.) Avšak zároveň například v Amazonu se pracovníci nemohou vytvořit odbory, aby vyjednali lepší pracovní podmínky. „Rozhodnutí Amazonu vyhodit aktivisty bylo snadné ve Spojených státech, kde pracovníci Amazonu nemají odbory a jsou ponecháni, aby se o sebe postarali. Bez práva na placenou nemocenskou dovolenou nebo na ochranu před nespravedlivým propuštěním jsou američtí pracovníci jedním z nejzranitelnějších na světě vůči tlaku jakéhokoli zaměstnavatele,

nejen Amazonu.” (Bray a Hoffman, 2020) Tento diskurz už nebere v potaz nerovné startovní podmínky, sociální reprodukci, strukturální překážky, apod.

Člověk je zde brán jako autonomní aktivní jedinec, který je pán svého osudu. V důsledku tohoto diskurzu dochází ke stigmatizaci sociálně slabých tříd. Potřeba sociální podpory je brána jako osobní selhání a neschopnost najít si dobře placenou práci. Nevýhodnost sociálních dávek „Bill Clinton nebo Margaret Thatcherová to vysvětlují takto: Poskytovat sociální dávky všem, kdo je potřebují, by bylo pošetilé. Proč by zaměstnanci chtěli pracovat, nejsou-li v zoufalé situaci? Platí-li stát lidí za to, že zahálejí, co je motivuje, aby si hledali placené zaměstnání?” (Judt, 2011, s. 37) Ale zároveň proces privatizace nepřinesl vytvoření větší množství dobře placených míst, přinesla velký počet špatně placených míst a jen velmi malé množství dobře placených míst. „Od roku 1973 se míra nerovnosti ve Velké Británii zvýšila více než v kterékoliv jiné zemi s výjimkou Spojených států. Většina nových pracovních míst, která byla v Británii vytvořena v letech 1977-2007, byla buď velmi dobře, nebo naopak velmi špatně placená.” (Judt, 2011, s. 27-28) A zároveň „nová pracovní místa budou vyžadovat minimální kvalifikaci a budou špatně placená [...]” (Marcus, 1998, s. 123)

Privatizace zároveň přinesla i vlnu nedůvěry ve veřejný sektor, když stát velkou část podniků a služeb prodá soukromému sektoru. Soukromý sektor zvedne ceny pro užívání těchto služeb. Nejviditelnější příklad jsou privatizované sociální služby. V těchto zařízeních se buď zvednou ceny, že služby budou dostupné jen pro část společnosti či tyto sociální zařízení sníží rapidně svou kvalitu. „Ve Velké Británii v letech 1979 až 1996 (tedy za vlády Thatcherové a Mayora) narostl podíl soukromého sektoru ve sféře sociálních služeb z 11 % na 34 % přičemž k největšímu nárůstu došlo v oblasti zařízení pečujících o seniory, děti a mentálně postižené. Nově privatizované domovy a pečovatelská centra pochopitelně snížily kvalitu poskytovaných služeb na minimum, aby zvýšily zisky a dividendy. Tímto způsobem byl sociální stát demontován ve prospěch hrstky podnikatelů a akcionářů.” (Judt, 2011, s. 100) Dochází zde k propojení nedůvěry ve veřejný sektor, která může vést k úpadku politické angažovanosti, s radikálním postmoderním individualismem zrozeného v osmdesátých letech.

4.2 Postmoderní individualismus

Osmdesátá léta souvisí se vznikem postmoderní společnosti. Pro francouzského filosofa Gillesa Lipovetskyho „výraz „postmoderní společnost” vyjadřuje historický zvrát cílů a

způsobů socializace, odehrávající se nyní ve jménu otevřených a pluralitních pravidel. Vyjadřuje skutečnost, že hédonický a personalizovaný individualismus je nyní oprávněný a již nenaráží na odpor.“ (Lipovetsky, 2001, s. 13) V osmdesátých částečně někde na konci sedmdesátých let je ukončena éra modernity, pro kterou jsou charakteristická slova jako dlouhodobost, naděje, víra v budoucnost, víra v revoluce, víra v kolektiv, aktivismus apod. „Naše společnosti se vytvářejí zčásti proti jejím futuristickým principům, a jsou proto postmoderní. Lační po identitě, po odlišnosti, po zachování, po uvolnění, po okamžitém osobním naplnění. Důvěra a víra v budoucnost mizí, na zářné zítřky revoluce a pokroku už nikdo nevěří.“ (Lipovetsky, 2001, s. 13)

Pro postmoderní společnost jsou zásadní principy módy. „Postmoderní svět se zrodil společně s rozšířením zásad módy na celou společnost, která se tak od základů přeorganizovala na základě principů půvabu a svůdnosti, neustálé obnovy a odlišení založeného na nepodstatných maličkostech. Postmodernita je dobou módy v její konečné podobě, ve které je byrokratická a demokratická společnost zcela podřízena těmto třem základním složkám principu módy (pomíjivost, svůdnost a odlišování založené na nepodstatných maličkostech). [...] Ve chvíli, kdy princip módy pronikl do všech částí společnosti a celou ji prostoupil, jsme vkročili do postmoderní doby. A právě tomto okamžiku se rozšířila sféra osobní nezávislosti a škála individuálních rozdílů, oddělily se principy sociální regulace od nadsmyslové podstaty a rozmělnila se jednota životních stylů a názorů.“ (Lipovetsky, 2013, s. 17-18) Dochází k osvobození od tradic, od komunit, radikálně se proměňuje životní styl, protestní hlas v jakékoliv formě ustupuje, protože lidé se chtějí vzájemně odlišovat a ne vytvářet komunity. „Postmoderní společnost nemá žádné idoly ani žádné tabu, nevidí sama sebe nijak oslavně, nemá žádný historický projekt, který by ji mobilizoval. Zmocňuje se nás prázdnota, která však v sobě nemá nic tragického a apokalyptického.“ (Lipovetsky, 2001, s. 14)

Důležitý rozdíl mezi érou modernity a érou postmodernity je percepce času. „Časové horizonty v éře „pevné modernity“ byly dlouhodobé.“ (Bauman, 2004, s. 14) Lidé často měli jedno/dvě zaměstnání na celý život, nestěhovali se často i jejich myšlenky byly v dlouhodobějším horizontu. I z toho důvodu, byla víra v ideje a revoluce, které by měly dlouhodobého trvání, možná. Situace se v osmdesátých letech změnila a časová percepce je již krátkodobá. Zygmunt Bauman o ní hovoří jako „krátkodobé“ mentalitě. „Flexibilita“, tak zní heslo dne. V případě pracovního trhu to znamená konec práce „jak jsme ji znali“. Práce se

dnes vykonává na krátkodobý úvazek, na dobu určitou nebo vůbec beze smlouvy.” (Bauman, 2004, s. 33-34)

Tento pracovní život se pojí s pocitem nejistoty a neustálého plánování, co bude za pár let či za pár měsíců. Tento pocit nejistoty, který často jde ruku v ruce s pocitem úzkosti z budoucnosti přetrvává i dnes. „Dnešní nejistota je mocná *individualizující* síla. Rozděluje místo toho, aby spojovala, a jelikož není jak poznat, kdo se probudí ve které části společnosti, stává se idea „společného zájmu” ještě mlhavější a nakonec neuchopitelnou. (Bauman, 2004, s. 34) Tento individualismus a pocit nejistoty přichází i s druhem konformismu.

„Konformismus má ovšem svou cenu. Uzavřený okruh názorů a myšlenek, v němž projevy nespokojenosti a odporu nejsou povoleny, případně jsou dovoleny jen v rámci vymezených a konvenčních mezí, ztrácí schopnost energicky a nápaditě reagovat na nové výzvy.” (Judt, 2011, s. 129)

Došlo k rozkladu institucí, ztrátě autorit, jedinec není spojen se světem, protože svět je chaotický, rychlý, špatně přehledný pro většinu společnosti. Možnost změnit chod věcí se jeví jako nemožná, zdlouhavá a komplikovaná. „Hypermoderní doba spěje k deregulaci a k rozkladu institucí. Důsledkem je všeobecná nejistota, ztráta záchytných bodů, rozrušení našeho vztahu ke světu a podlomení naší důvěry ve velké instituce. [...] Svět se stává nečitelným, zmateným a chaotickým: občan žijící v době světokultury již neuznává žádné vyšší autority a nemá směr ani perspektivu, které by ho mohly vést. [...] Odtud pramení naléhavý úkol - lidem je třeba pomoci vydobýt si znovu srozumitelnější a „obyvatelnější” svět, vrátit jim moc nad vlastním životem. Budeme muset vytvořit *všeobecnou kulturu*, jejíž obsah a kontury je třeba nově promyslet. [...] Po kultuře však musíme chtít více. Lidstvo musí zmobilizovat aktivní schopnosti každého jedince a dát tvůrčím talentům možnost uplatnění ve všech oblastech lidské činnosti. Tady můžeme hledat smysl a novou roli kultury: měla by být protiváhou impéria pasivní spotřeby a uvolnit přehradu imaginace.” (Juvin a Lipovetsky, 2012, s. 98-99) Je tedy možné se částečně odvrátit od konformismu a navrátit se k „vážnosti”? Je možné, že současný životní styl a nerovnosti ve společnosti se již nedají déle snášet?

4.3 Občanská protestní hnutí

V posledních letech dochází ke kritice individualistického diskurzu, sledování vlastního zájmu a slepému následování ekonomické efektivity. Jak již bylo řečeno v minulé kapitole, člověk v tomto diskurzu je aktivní autonomní jedinec, jehož úspěch v životě závisí čistě na něm. Nebere se zde v potaz strukturální nerovnosti, nerovnost příležitostí či sociální reprodukce. V minulých čtyřiceti letech jsme si zapomněli klást otázky: „Je to dobré? Je to férové? Je to spravedlivé? Je to správné? To bývaly klíčové politické otázky, přestože se na ně neodpovídá snadno. Musíme se znovu naučit si je klást. Materialismus a sobeckost současného života nejsou daností lidského osudu. Mnohé z toho vypadá jako „přirozené“, má kořeny v osmdesátých letech: posedlost vytvořením bohatství, kult privatizace a soukromého sektoru, rostoucí rozdíly mezi bohatými a chudými. Především však rétorika, která tyto jevy doprovází: nekritický obdiv k nespoutaným trhům, pohrdání veřejným sektorem či iluze nekonečného růstu.“ (Judt, 2011, s. 18-19) V posledních letech a také měsících stoupla aktivita občanské společnosti. Objevují se protestní občanské hnutí, nejviditelnější jsou Fridays for Future, Žluté vesty a Black Lives Matter. Můžeme v těchto občanských protestních hnutích vidět návrat alternativních společností, i když v jiné formě?

Z tématického hlediska vidíme jakousi „renesanci“ témat, kterými se zabývaly alternativní společnosti. Fridays for Future je globální stávkové hnutí za klima, které vzniklo v roce 2018, bylo založeno Gretou Thunberg. Spojení témat dnešních protestních hnutí i dokazuje i báseň, kterou napsala Patti Smith Gretě Thunberg *„This is Greta Thunberg, turning seventeen today, asking for no accolade, no gifts, save we not be neutral. The Earth knows its kind, just as all deities, just as animals and the healing spring. Happy birthday to Greta, who stood today, as every Friday, refusing to be neutral.“* Zároveň jedním z hesel Fridays For Future je *„Civil disobedience is effective.“* (Fridays For Future) Podobné tvrzení, které inspirovalo alternativní společnosti ve filosofii Henryho Davida Thoreau o občanské neposlušnosti.

Fridays For Future je již dnes globálním hnutím. Jejich stávky se odehrály a stále odehrávají po celém světě. Fridays for Future je převážně složeno z mladých lidí (studentů), kteří začínají „plánovat“ budoucnost. Greta Thunberg je zakladatelkou a nejvýraznější mluvčí hnutí, v roce 2019, měla projev v OSN - *„Toto je celé špatně. Vůbec bych tu neměla být. Měla bych být zpátky ve škole na druhé straně oceánu. Ale vy všichni od nás stále žádáte naději. Jak se opovažujete? Ukradli jste mi moje sny a moje dětství svými prázdnými slovy, ale přesto*

jsem jedna z těch šťastlivějších. Lidé trpí. Lidé umírají. A celé ekosystémy se hroučí. Jsme na počátku hromadného vymírání, a vše, o čem dokážete mluvit jsou peníze a pohádky o věčně trvajícím ekonomickém růstu.“ (Ecoblog.cz, 2019) Objevuje se již zde kritika cesty stálého ekonomického růstu. V tomto občanském protestním hnutí dochází ke spojení mnoho lidí z různých sociálních tříd a hnutí získalo podporu i mnoha akademiků, které jsou zřetelné jen tím, že se mnoho stávek odehrává na akademické půdě. „Více než 12 000 vědců podepsalo prohlášení, které začali vědci z Německa, Rakouska a Švýcarska na podporu stávek, a uvedlo, že tyto země nedělají dost pro to, aby udržely globální oteplování výrazně pod 2 ° C - cíl Pařížské dohody o klimatu v roce 2015. Obavy mladých lidí jsou „odůvodněné a podporované nejlepší dostupnou vědou. [...] Na Novém Zélandu vydalo podobné prohlášení více než 1 500 akademiků. A minulý měsíc v dopise 224 britských akademiků zveřejněných v novinách The Guardian se uvádí, že mladí protestující „mají právo se zlobit na budoucnost, že se na ně budeme odkazovat, pokud nebudou přijata přiměřená a naléhavá opatření“.“ (Warren, 2019)

Tyto nová občanská hnutí představují snahu o obrodu kolektivního jednotek, i když se již nejedná o život a tvoření v komunitách, i když existují různé komunity, které žijí při sobě. Avšak zmíněné protestní hnutí jsou především založeny na kolektivním prosazování požadavků a politické angažovanosti. Částečně se jedná opět o polyfonní hlas, který vytváří jednu sílu a jeden hlas, není tam žádný vůdčí ideový hlas. V hnutí Fridays for Future je nepochybně mluvčí a částečně i symbol Greta Thunberg, ale hnutí není založeno na jejích myšlenkách, vychází a odvolává se na výsledky vědeckého bádání a požadavků vědců. „Díky obnovitelným energetickým technologiím, změnám v zemědělství a dopravě a dalším velkým změnám můžeme omezit oteplování a zabránit ještě horším výsledkům. Vědci modelovali tyto cesty do lepší budoucnosti do detailu, prostě potřebujeme, aby je naši vedoucí přijali. Vědci to požadují 50 let a nebyli posloucháni, a proto se vydáváme do ulic. Nenásilný protest je účinný způsob, jak přinést změnu.“ (Fridays For Future)

Protestní občanské hnutí Žlutých vest (*Le mouvement des Gilets jaunes*) vzniklo ve Francii v listopadu 2018 v reakci na zákon ohledně zvýšení ceny pohonných hmot. Protesty postupně ukázaly, že pohonné hmoty nejsou tím hlavním důvodem, proč Žluté vesty vznikly a z jakého důvodu pokračují protestovat i dnes. Ukázalo se, že francouzská společnost je rozdělena na dvě části. Na jedné straně stojí část francouzské společnosti, která je soustředěna do větších měst a benefituje z globalizace a ekonomického liberalismu. Na druhé straně stojí lidé z periferií, menších francouzských měst a vesnic. Lidé, kteří nedisponují velkým ekonomickým

ani kulturním kapitálem a do jisté míry jsou vyloučeni z procesu globalizace. A právě oni jsou stoupenci Žlutých vest. O této rozdělenosti mluví francouzský sociální geograf Christophe Guilluy. Druhou tvář Francie nazývá periferní Francii (*la France périphérique*). „Periferní Francie je elitou kulturně nepochopena. Hnutí Žlutých vest je skutečně hnutím 21. století v tom, že je kulturní a politické. Kulturní validace je v naší éře nesmírně důležitá. Jedním z příkladu tohoto kulturního rozdílu je, že nejmodernější, progresivní sociální hnutí a protesty jsou rychle podporovány celebritami, herci, médii a intelektuály. Ale žádný z nich neschvaloval Žluté vesty. Jejich vznik způsobil kulturní šok, který je i forma psychologického šoku.“ (Spiked, 2019) Ale zároveň dochází k akademické podpoře Žlutých vest intelektuální skupinou kolem Didiera Eribina a Édouarda Louise, kteří sami pocházejí z dělnické třídy a do jisté míry působí jako jejich neoficiální „mluvčí“, kdy v médiích vysvětlují požadavky tohoto hnutí a popisují jejich životní situaci. Propůjčují jejich hlasy, které již mají váhu a používají slovník vyšší třídy. Eribon a Louis říkají, že novináři a část francouzské společnosti Žlutým vestám nerozumí. „Asi 90 procent novinářů, kteří se objevili v televizi, bylo vyšší střední třídou. „Novináři nemusí mít nařazeno, aby měli rádi Macrona," řekl Eribon. „Vidí se v něm, pocházejí ze stejného prostředí." Bojovali za něj. [...] „Jak očekáváte, že novináři pochopí, že mají mít pro tyto lidi (Žluté vesty) nějakou spontánní sympatii?“ Novináři pocházejí ze „země“, kde „lidé“ jsou podnikatelé a C.E.O.s začínajících podniků; najednou čelí skupině lidí se slovní zásobou, jazykem, způsobem vyjádření mimo televizní show.“ (Zerofsky, 2020)

Žluté vesty stejně jako Fridays For Future nemají žádného ideového vůdce, pouze mluvčí, kteří nejsou výraznými osobnostmi. Ve Francii v těchto měsících dochází k symbolickému propojení Žlutých vest a protestního hnutí proti policejnímu násilí a státu, které se jmenuje „*Justice pour Adama*“ (Spravedlnost pro Adama). Toto hnutí se jmenuje po zabitém černošském muži, Adama Traoré, který zemřel na policejní služebně. Hnutí „*Justice pour Adama*“ zároveň vyjadřuje solidaritu americkému hnutí proti policejnímu násilí Black Lives Matter. Francouzské hnutí na konci května svolalo velkou demonstraci s heslem „*Justice pour Adama, Justice pour George Floyd, Justice pour Tous!*“ (Spravedlnost pro Adama, Spravedlnost pro George Floyda, Spravedlnost pro všechny!)“ (Collins, 2020)

Black Lives Matter vzniklo na jaře 2020, kdy byl policistou zabit Afroameričan George Floyd. Znovu se otevřela debata týkající se odlišného policejního přístupu k Afroameričanům a k bělochům. Protestní hnutí Black Lives Matter má skutečně masovou podporu napříč společností. „Polovina z těch, kteří uvedli, že protestovali, uvedla, že se jedná o jejich první

zapojení do určité formy aktivismu nebo demonstrace. Většina uvedla, že za poslední rok sledovali video o policejním násilí vůči demonstrantům nebo černé komunitě.” (Buchanan, 2020) Ani v tomto hnutí není žádný ideový vůdce a také se mu dostává podpora akademiků, kteří otevírají další téma jako rasismus, kolonialismus, migrace. Například akademička Edna Bonhomme z Bard College Berlin ve svém podcastu „*Decolonization in Action*” mluví o spojení klimatického aktivismu v afroamerických komunitách s heslem „*Climate Justice Matters for Black Lives Now*”. V podcastu Edna Bonhomme mluví s umělkyní Rebeccou Abena Kennedy-Asante z *BLACK EARTH - BIPoC Environmental & Climate Justice Kollektiv Berlin* o spojení klimatické krize, které doléhá nejdříve na africké státy, tedy na bývalé evropské kolonie. „*Countries of color* jsou ty země, které se vypořádávají s následky a to s okamžitými následky klimatických změn. [...] Velká část toho je, co jsme zdědili z kolonialismu, destruktivního kapitalismu a z vykořisťování životního prostředí evropskými státy a korporacemi.“ (Decolonization in Action, 2019)

Všechny tři aktuální protestní občanské hnutí se nezabývají pouze „svým” tématem, ale jsou zároveň spojeni. Svou pozornost upínají na otázky, co je spravedlivé, kdo má dominantní hlas a moc, kdo benefituje a kdo naopak je znevýhodněn v současném globalizovaném světě. Také kritizují diskurz, kde je pohlíženo na jedince i na přírodu z pozice ekonomické efektivity. Orientují se na budoucnost a na snahu o vyrovnání nerovností, což je rozdíl od postmoderní společnosti. „Obroda kolektivních jednotek rozvoji individualizace nijak neprotiřečí, neboť jednotlivci se dnes ke kolektivu hlásí z vlastní vůle, ne pod vlivem tradice, a „zapouštějí své kořeny” na základě osobních a vědomých rozhodnutí, které mohou kdykoliv změnit. Současné hledání pospolitosti není s rozvojem individualizace ve sporu, pouze představuje jeden z jeho paradoxních projevů.” (Juvin a Lipovetsky, 2012, s. 67) Tyto protestní občanská hnutí „bojují” za vrácení hlasu přírodě, sociálně slabým a etnickým skupinám, Afroameričanům. Hlas, který musí být určitým sjednocený, aby mohl být slyšet a být silný. Ale zároveň se jedná o hlas individualizovaných jedinců, kteří usilují o změnu v politice a samotného diskurzu autonomního úspěšného jedince.

5 Závěr

Hlavním cílem práce ukázat, že v dnešní době dochází k jakési „renesanci“ témat alternativních společností ve dvacátém století, a že se zároveň uskutečňuje jejich znovu „vzkříšení“, ale v jiné formě a s jinou strukturou hlasu. „Vzkříšení“ alternativních společností se odehrálo ve formě občanských protestních hnutí, které chtějí narušit status quo. Tyto protestní občanské hnutí jsou heterogenní svou skladbou, jedná se o různé jednotlivce, kteří bojují za znovuzískání hlasu pro skupiny, které dlouho nebyly přítomny ve veřejném prostoru či jejich hlas byl marginalizován. To se netýká pouze sociálních, etnických, rasových skupin, ale také životního prostředí, na které bylo dlouho nahlíženo pouze z pohledu ekonomické efektivity. Tyto občanská protestní hnutí již požadují konkrétní politické kroky a tím se vesměs liší od alternativních společností dvacátého století, které „selhávaly“ nebo nepřikládaly důraz politické angažovanosti. Tato občanská hnutí si získala podporu některých politiků, například ve Spojených státech bývalý kandidát na prezidenta za Demokratickou stranu Bernie Sanders si zvolil slogan své kampaně *Not Me. Us.* s prohlášením *We are all in this together. We've got to be concerned about each other.* Struktura hlasu občanských protestních hnutí je polyfonní a dokáže vytvořit komunitu podobně jako u beat generation, ale zároveň se jedná o masová hnutí a beat generation byla vesměs uzavřenější umělecká skupina. Svou masovostí tyto protestní hnutí připomínají hnutí hippies, ale liší se od nich svou politickou angažovaností a organizovaností.

Dnešní společnost má stále charakteristiky postmoderní společnosti. Jedná se o společnost individualistickou a konzumní. Zejména nadměrná konzumní spotřeba je v dnešní době sociálních sítí ještě více posílena. Mnoho lidí má stále víru v diskurz autonomního jedince, který má svůj úspěch v životě plně v rukou. Avšak se začíná objevovat mnoho kritických a protestních hlasů, které se zajímají o budoucnost, o spravedlivější nastavení společenského systému a klimatické změny apod. Lidé začínají odmítat i konzumní styl života, v posledních letech se objevuje celkem výrazný zájem o minimalismus. Samozřejmě, že se v mnoha případech může jednat o pouhý módní trend, který je typický pro postmoderní společnost, a tedy tento zájem nemusí mít dlouhodobého trvání. To se však ukáže až v následujících letech.

Zároveň bude zajímavé sledovat reakci levice na tyto protestní občanské hnutí. Ve Francii se začala formovat nová levice pod vedením Jean-Luc Mélenchon, který se zásadně distancuje

od Socialistické strany Francie a podporuje Žluté vesty. Ve Spojených státech nová progresivní levice představuje křídlo Demokratické strany v čele s kongresmankou Alexandria Ocasio-Cortez.

6 Literatura

BAUMAN, ZYGMUNT, 2004. Individualizovaná společnost. Praha: Mladá fronta, 33-34 s.

BOURDIEU, Pierre, 2014. Co se chce říct mluvením: ekonomie jazykové směny. Praha: Karolinum.

BURROUGHS, William Seward, 2019. Nova Express. Praha: Argo.

DOPITA, Miroslav, 2007. Pierre Bourdieu o umění, výchově a společnosti: reflexe sociologie praxe Pierra Bourdieua v české sociologii. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

DUVAL, Jean-François, 2014. Kerouac a beat generation: Allen Ginsberg, Carolyn Cassady, Joyce Johnson, Timothy Leary, Anne Waldman, Ken Kesey. Praha:Pragma.

ELGIE, Robert a Emiliano GROSSMAN, 2016. Executive Politics in France: From Leader to Laggard. In: Robert ELGIE, Emiliano GROSSMAN a Amy G. MAZUR eds. The Oxford handbook of French politics. New York: Oxford University Press, 177-197 s.

ERIBON, Didier, 2016. La voix absente. Philosophie des états généraux. In: Édouard LOUIS eds. Pierre Bourdieu L'insoumission en héritage. Paris: Presses Universitaires de France, 112-137 s.

GINSBERG, Allen, 1996. At Apollinaire's Grave. In: Waldman A. The Beat Book. Boston: Chabala Publications, 94 -95 s.

GINSBERG, Allen, 2012. Neposílejte mi už žádné dopisy. Praha : Maťa, 212-213 s.

GORDON, Lewis R., 2015. What Fanon Said : A Philosophical introduction to His Life and Thought. New York : Fordham University Press.

GRAYLING, Anthony C., 2007. Wittgenstein: Průvodce pro každého. Praha: Dokořán.

JANKOWSKI, Kazimierz, 1975. Odvrácená tvář Ameriky. Praha: Orbis.

- JUDT, Tony, 2011. Zle se vede zemi: Pojednání o naší současné nespokojenosti. Praha: Rybka Publishers.
- JUDT, Tony, 2017. Poválečná Evropa: Její historie od roku 1945. Praha: Prostor.
- JUVIN, Hervé a Gilles LIPOVETSKY, 2012. Globalizovaný Západ: polemika o planetární kultuře. Praha: Prostor.
- KATRŇÁK, Tomáš, 2005. Třídní analýza a sociální mobilita. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- LANE, Harlan, 2013. Pod maskou benevolence: Zneschopnění neslyšící komunity. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum.
- LIPOVETSKY, Gilles, 2001. Éra prázdnoty: Úvahy o současném individualismu. Praha: Prostor, 13-14 s.
- LIPOVETSKY, Gilles, 2013. Hypermoderní doba: Od požitku k úzkosti. Praha: Prostor, 22-23 s.
- MARCUS, Greil, 1998. Stopy rtěnky: „tajná historie dvacátého století“. Olomouc: Votobia.
- MILES, Barry, 2001. Ginsberg, Burroughs, and Corso in Paris, 1957-1963 the Beat hotel. New York: Grove Press.
- PETRUSEK, Miloslav, 2009. Alternativní společnost. In: Zbyněk BALADRÁN, Vít HAVRÁNEK, Věra KREJČOVÁ eds. Atlas transformace. Praha: Tranzit, 15-18 s.
- PETŘÍČEK, Miroslav, 1997. Úvod do (současné) filosofie. Praha: Hermann & synové.
- POKORNÝ, Martin, 2014. Doslov k českému vydání. In: BOURDIEU, Pierre. Co se chce říct mluvením: Ekonomie jazykové směny. Praha: Karolinum, 151-158 s.
- SANDEL, Michael, 2015. Spravedlnost: Co je správné dělat. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 69-71 s.
- SMOLÍK, Josef, 2010. Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky. Praha: Grada Publishing, 2010.

STERRITT, David, 2013. The Beats: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press.

ŠVAMBERK, Alex, 2018. Punk & Hard Core. Praha: Mát'a.

WYRICK, Deborah, 1998. Fanon for beginners. New York: Writers and Readers.

Elektronické zdroje

Social Welfare Program, 2011. Encyclopædia Britannica [online]. [cit. 2020-06-30]. Dostupné z <https://www.britannica.com/event/Fair-Deal>

Redlining, 2014. Encyclopædia Britannica [online]. [cit. 2020-06-30]. Dostupné z <https://www.britannica.com/topic/redlining>

United Kingdom, 2020. Encyclopædia Britannica [online]. [cit. 2020-07-10]. Dostupné z <https://www.britannica.com/place/United-Kingdom/Britain-since-1945>

BUCHANAN, Larry, 2020. Black Lives Matter May Be the Largest Movement in U.S. History. The New York Times [online]. [cit. 2020-07-20] Dostupné z <https://www.nytimes.com/interactive/2020/07/03/us/george-floyd-protests-crowd-size.html>

“The gilets jaunes are unstoppable”, 2019. Spiked [online]. [cit. 2020-07-22] Dostupné z <https://www.spiked-online.com/2019/01/11/the-gilets-jaunes-are-unstoppable/>

ČAPEK, Jakub, 2006. P. Winch, Idea sociální vědy a její vztah k filosofii. Reflexe : filozofický časopis [online]. [cit. 2020-06-25]. Dostupné z https://www.reflexe.cz/Reflexe_27/P._Winch_Idea_socialni_vedy_a_její_vztah_k_filosofii.html

GUTTMANN, Allen, 1969. Protest against the War in Vietnam. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, vol. 382, 56–63 s. [online]. [cit. 2020-06-25]. Dostupné z www.jstor.org/stable/1037114

History About George Whitman, 2015. Shakespeare and Company [online]. [cit. 2020-05-19]. Dostupné z <https://shakespeareandcompany.com/35/history/37/about-george-whitman>

Simons, Marlise. 2011. George Whitman, Paris Bookseller and Cultural Beacon, Is Dead at 98. The New York Times [online]. [cit. 2020-06-16]. Dostupné z https://www.nytimes.com/2011/12/15/books/george-whitman-paris-bookseller-and-cultural-beacon-is-dead-at-98.html?_r=0

BRAY, Tim a Christy HOFFMAN, 2020. We Have a Question for Jeff Bezos and Other Billionaires: Will you finally let your workers unionize?. The New York Times [online]. [cit. 2020-07-30]. Dostupné z <https://www.nytimes.com/2020/07/29/opinion/amazon-union-congress-antitrust.html>

WARREN, Matthew, 2019. Thousands of scientists are backing the kids striking for climate change: Students around the world are walking out of school to urge the governments to do more about global warming. Nature [online]. [2020-07-30]. Dostupné z <https://www.nature.com/articles/d41586-019-00861-z>

ZEROFSKY, Elisabeth, 2020. I Always Write With a Sense of Shame. The New York Times Magazine [online]. [cit. 2020-07-30]. Dostupné z <https://www.nytimes.com/2020/03/31/magazine/edouard-louis-french-literature.html>

COLLINS, Lauren, 2020. Assa Traoré and the Fight For Black Lives in France. The New Yorker [online]. [cit. 2020-07-30]. Dostupné z <https://www.newyorker.com/news/letter-from-europe/assa-traore-and-the-fight-for-black-lives-in-france>

[video+překlad] Greta Thunberg v OSN v New Yorku: Jak se opovazujete?, 2019. Ecoblog.cz [online]. [2020-07-30]. Dostupné z <https://ecoblog.cz/greta-thunberg/greta-thunberg-v-osn-v-new-yorku-jak-se-opovazujete/>

Reasons to Strike. Fridays For Future [online]. [cit. 2020-07-30]. Dostupné z <https://fridaysforfuture.org/take-action/reasons-to-strike/>

Filmy

Westwood: Punk, Icon, Activist. [česky Westwood: Punkerka, ikona, aktivistka] [film]. Režie Lorna TUCKER. Velká Británie: Greenwich Entertainment, 2018.

Podcasty

Edna Bonhomme. Decolonization in Action: Towards an African Technological & Scientific Imaginary. [podcast]. Spotify, 13. prosince, 2019.